

KHETI DUNIYAN, PATIALA

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

www.khetiduniyan.in

Postage Regd. No. PB/PTA/0338/2025-2027

Rs.10/-

ਖੇਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ
ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੋ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ 500/- ਰੁਪਏ

ਦੋ ਸਾਲ ਲਈ 750/- ਰੁਪਏ

ਓਏ ਭਰਨ ਲਈ QR ਕੋਡ ਸਕੈਨ ਕਰੋ।

Editor : Jagpreet Singh • RNI/PUNPUN00806 • Issue Dated 12-07-2025 • Vol.43 No.28 • M. 90410-14575 • Page 16 E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਲੁਆਈ ਥੱਲੇ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਲੁਆਈ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਾਸਮਤੀ ਥੱਲੇ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ

ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਠਿਆਈ ਵੰਡਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸਾਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰਯਾਤ ਹਿੱਸਾ ਵਧਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ

ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 10 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਲੁਆਈ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ 5.96 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 2023-24 ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਥੱਲੇ ਰਕਬਾ 6.71 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ 2022-23 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 12.58 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਾਲੀਆ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸਾਨਾਂ

ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਹੋਏ ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਬਾਸਮਤੀ ਥੱਲੇ ਲਗਭਗ 12.58 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਸੋਚ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਮੁਕਤਸਰ,

ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਇਸ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਹਨ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਮੰਗ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਮੁੱਲਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸੀਜ਼ਨ

ਵਿੱਚ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਕੀਮਤ ਲਗਭਗ 2,800 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 5,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਤੱਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਝੋਨੇ ਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਮੁੱਲ 2,400 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਤਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਸਮਤੀ ਵੱਲ ਮੋੜਿਆ

ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਫ਼ਸਲ ਪੱਕਣ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਧੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1509, 1692 ਅਤੇ 1121, ਜੋ ਛੇਤੀ ਪੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੱਟ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਸਮਤੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਤੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਲੂ ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਫ਼ਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੁਨਾਫਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਪਰਾਲੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਾਰਥਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਉਪਰਾਲੇ ਕੇਵਲ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣਗੇ, ਸਗੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।

BEW **ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਖੁਸ਼ਹਾਲ** **KSA**

4 IN 1 COMBO
BEW ਸੁਪਰ ਸੀਡਰ

- ਲੋਨ ਉਪਲੱਬਧ
- ਸਬਸਿਡੀ ਉਪਲੱਬਧ
- ਬੁਕਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ
- ਪਾਉਡਰ ਕੋਟਿੰਗ ਪੇਂਟ
- ਪੇਟੇਂਟ ਡਿਜ਼ਾਇਨ

TOLL FREE NUMBER
1800-120-004455

- KS AGROTECH PVT. LTD.
- BHAGWAN ENGINEERING WORKS
- KS POWERTECH PVT. LTD.
- KS FARM CORPORATION PVT. LTD.

Raikot Road, Malerkotla - 148023, Distt. Sangrur Punjab
M. : 92170-70755, 92170-71755
E-mail : sales@ksagrotech.org, info@ksagrotech.org
www.ksagrotech.org, www.bewindia.co

ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਵੱਲੋਂ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ

10 ਸਤੰਬਰ	ਨਾਗਕਲਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)
12 ਸਤੰਬਰ	ਬੱਲੋਵਾਲ ਸੌਂਖੜੀ (ਐਸ.ਬੀ.ਐਸ. ਨਗਰ)
16 ਸਤੰਬਰ	ਰੌਣੀ (ਪਟਿਆਲਾ)
18 ਸਤੰਬਰ	ਫਰੀਦਕੋਟ
24 ਸਤੰਬਰ	ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
30 ਸਤੰਬਰ	ਬਠਿੰਡਾ

26-27 ਸਤੰਬਰ, 2025
ਪੀ.ਏ.ਯੂ. ਕੈਂਪਸ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਉਪਲੱਬਧਤਾ 3.51 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ ਮੀਟਰ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਮੰਗ 4.41 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ ਮੀਟਰ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੀਂਹ ਘੱਟ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਨਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਰ ਵਧੀ ਹੈ। ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੌਖੀਆਂ ਪਰ ਅਸਰਦਾਰ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਹੇਠ ਰਕਬਾ 1970 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 10 ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 43.5% ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ 28.0%, ਜਦੋਂਕਿ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਟਿਊਬਵੇਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ 58.5%

30 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਝਾੜ ਵਿੱਚ 5-10 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ : ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਨੀਰੀ ਉਗਾਉਣ, ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਅਤੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਨੀਰੀ

ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੱਚੂ ਕੀਤੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 10-15 ਫੀਸਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਸੁਕਾ ਕੇ ਲਾਉ : ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਹਫਤੇ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਬੂਟੇ ਜੰਮ ਪੈਣ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਣੀ ਜ਼ੀਰਨ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਝੋਨੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਝੋਨੇ ਦੇ ਦਾਣੇ ਲੈਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ 3460 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੁਕਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣ ਨਾਲ 1200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 34 ਫੀਸਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਨਮੀ ਕਾਰਨ ਝੋਨੇ 'ਤੇ ਭੂਰੀ ਟਿੱਡੀ ਅਤੇ ਪੱਤਾ ਲਪੇਟ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

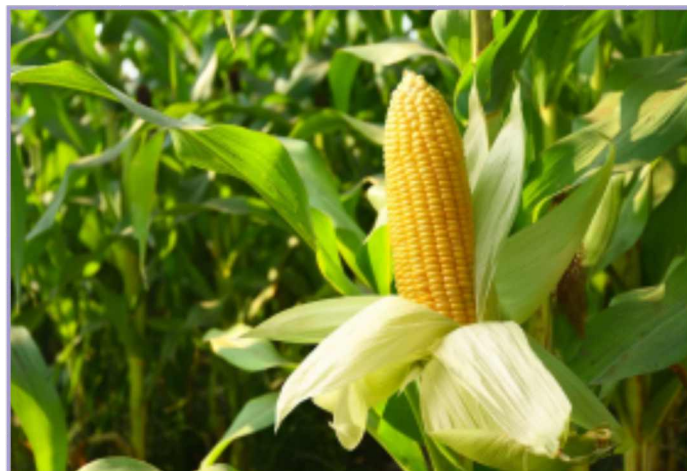
ਵਧੂ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾਉਣ ਨਾਲ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਝੋਨੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਦੋ ਇੰਚ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਣੀ

ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਲਾਓ। ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਕੋਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਾਣੀ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਲਾਓ।

ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 72.0% ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਉਪਲੱਬਧਤਾ 3.51 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ ਮੀਟਰ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਮੰਗ 4.41 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ ਮੀਟਰ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੀਂਹ ਘੱਟ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ ਨਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਰ ਵਧੀ ਹੈ। ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸੌਖੀਆਂ ਪਰ ਅਸਰਦਾਰ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਲਾਉਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਬੱਚਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੀ. ਆਰ.-115, ਪੀ. ਆਰ.-126, ਪੀ. ਆਰ.-131 ਅਤੇ ਪੀ. ਆਰ.-132 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਮੱਕੀ

ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 4-6 ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੀਂਹ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੱਕੀ ਦੇ ਨਿਸਰਣ ਅਤੇ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਸਮੇਂ। ਬਹਾਰ ਰੁੱਤ ਦੀ ਬੀਜੀ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਮੀਂਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਦੇ 25-30 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਲਾਉ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਦੋ ਹਫਤੇ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਪੱਕਣ ਤੱਕ ਇੱਕ ਹਫਤੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਲਾਉਦੇ ਰਹੋ। ਦਾਣੇ ਪੈਣ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਤੋਂ ਬੱਚਣ ਲਈ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਮੱਕੀ ਵਿੱਚ ਤੁਪਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇਕਰ 6 ਟਨ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਫ਼ਸਲੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੀ ਮਲਚ ਵਜੋਂ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੱਧ ਝਾੜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਨਰਮਾ : ਮੀਂਹ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਕੁੱਲ 4 ਤੋਂ 6 ਪਾਣੀ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਦੇ 4 ਤੋਂ 6 ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਣੀ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਹਫਤਿਆਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਨਾਲ। ਹਲਕੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਂ ਵੱਟਾਂ 'ਤੇ ਬੀਜੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਰਮੇ ਦੀਆਂ ਵੱਟਾਂ 'ਤੇ ਬਿਜਾਈ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ ਖੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਬੱਚਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰਵੀਂ ਰੋਣੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਟਿਊਬਵੇਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਇੱਕ ਖਾਲ (ਆਡ) ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਕੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਟੀਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਖਿੜਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਨ ਕਪਾਹ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਪਾਣੀ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿਉ।

ਖੜ੍ਹਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਬੱਚਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਝਾੜ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

15 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਣੀ ਬੰਦ ਕਰਨਾ : ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਝੋਨਾ ਵੱਢਣ ਤੋਂ 15 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਾਂ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਵਢਾਈ ਸੌਖੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਦਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਝੋਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀਜਣ ਵਾਲੀ ਹਾੜੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੀਜੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ।

ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ

ਕਮਾਦ : ਗਰਮ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਜੂਨ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਕਮਾਦ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ 7-12 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਅੰਦਰ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ (ਨਵੰਬਰ-ਜਨਵਰੀ) ਕਮਾਦ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ

ਮੂੰਗਫਲੀ : ਮੂੰਗਫਲੀ ਨੂੰ ਮੌਸਮੀ ਮੀਂਹ ਅਨੁਸਾਰ 2 ਜਾਂ 3 ਪਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮੀਂਹ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਫੁੱਲ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਲਾਓ। ਗੱਠੀਆਂ ਦੇ ਠੀਕ ਵਧੇ ਲਈ ਗੱਠੀਆਂ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਮੌਨਸੂਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਪਾਣੀ ਹੋਰ ਲਾਓ। ਆਸਾਨ ਪੁਟਾਈ ਲਈ ਪੁਟਾਈ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਲਾਓ।

ਮੂੰਗੀ : ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪਾਣੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗਰਮ ਰੁੱਤ ਦੀ ਮੂੰਗੀ (ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀ) ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ 3 ਤੋਂ 5 ਪਾਣੀ ਲਾਓ। ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 25 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਲਾਓ। ਆਖਰੀ ਸਿੰਚਾਈ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 55 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਝਾੜ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਫਲੀਆਂ ਇਕਸਾਰ ਪੱਕਣਗੀਆਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਕਤ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖਪਤ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਅਣਮੁੱਲੀ ਦਾਤ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਾਲ ਝੋਨੇ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਸਾਉਣੀ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਜਰਬੇ ਵਜੋਂ 6 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ (ਬਠਿੰਡਾ, ਸੰਗਰੂਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ) ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 7,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਲਈ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ?

ਦਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਪਹਿਲ : ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਾਲ ਝੋਨੇ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਸਾਉਣੀ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਜਰਬੇ ਵਜੋਂ 6 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ (ਬਠਿੰਡਾ, ਸੰਗਰੂਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ) ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 7,000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਉਪਜ ਦੀ ਮਾਰਕੈਟ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 14 ਫੀਸਦੀ ਨਾਮੀ 'ਤੇ ਐਮ. ਐਸ. ਪੀ. 'ਤੇ ਖਰੀਦ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਐਥਨੋਲ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ 200 ਕਿਸਾਨ ਮਿੱਤਰ ਵੀ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ। ਝੋਨੇ ਦਾ ਰਕਬਾ ਸਾਉਣੀ-ਮੱਕੀ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਹਾਲੀ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵੀ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸਰਕਾਰ, ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਹੱਥ ਮਾਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਲ 1973-74 ਤੱਕ ਮੱਕੀ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫ਼ਸਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਅਧੀਨ 5.67 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਪਾਹ (5.23 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ) ਅਤੇ ਝੋਨੇ (4.99 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ) ਫ਼ਸਲਾਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਕਬਾ ਮੱਲਦਾ ਗਿਆ। ਸਾਲ 2023-24 ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਹੇਠਲਾ ਰਕਬਾ 31.79 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਾਉਣੀ-ਮੱਕੀ ਦਾ ਰਕਬਾ ਘੱਟ ਕੇ ਸਿਰਫ 0.95 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਸੀ ਕਪਾਹ, ਮੂੰਗਫਲੀ, ਬਾਜਰਾ ਅਤੇ ਦਾਲਾਂ ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਭਗ ਅਲੋਪ ਹੀ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਰਾਜ ਦਾ ਲਗਭਗ ਸਾਰਾ ਉਪਜਾਊ ਰਕਬਾ ਝੋਨੇ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਸਾਉਣੀ-ਮੱਕੀ ਦੇ ਕੁੱਲ ਰਕਬੇ ਦਾ 69 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ (0.66 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ) ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਰੂਪਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਘੱਟ ਉਪਜਾਊ ਅਤੇ ਘੱਟ ਸਿੰਚਾਈ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਖਾਦਾਂ, ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਝਾੜ ਵੀ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਨਿਯਮਿਤ ਬਾਰਿਸ਼ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2023-24 ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਝਾੜ 67.40 ਕੁਇੰਟਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਾਉਣੀ-ਮੱਕੀ ਦਾ ਝਾੜ ਸਿਰਫ 38.27 ਕੁਇੰਟਲ ਸੀ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਤਾਂ ਘੱਟ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ (ਐਮ. ਐਸ. ਪੀ.) 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ, ਪਰ ਮੱਕੀ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀ ਕੀਮਤਾਂ ਵੀ ਅਕਸਰ ਐਮ. ਐਸ. ਪੀ. ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੱਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ ਝਾੜ 57 ਕੁਇੰਟਲ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਪਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਿਰਫ 38.27 ਕੁਇੰਟਲ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਸਾਉਣੀ-ਮੱਕੀ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਇਸ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਸਲ ਝਾੜ ਵਿਚਲੇ ਅੰਤਰ (18 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ) ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਝੋਨੇ ਦੇ ਸੰਭਵ

ਝਾੜ (75 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ) ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਔਸਤ ਝਾੜ (67.40 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਹੈਕਟੇਅਰ) ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਸਿਰਫ 8 ਕੁਇੰਟਲ ਹੀ ਹੈ। ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ : ਸਾਉਣੀ-ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦੇ ਝਾੜ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਨੀਤੀਗਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਮੰਗ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣੀ-ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਨਵੀਨਤਮ ਤਕਨੀਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੱਕੀ ਹੇਠਲਾ ਰਕਬਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਝੋਨੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਐਮ. ਐਸ. ਪੀ. ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਮੰਡੀਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਮੱਕੀ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਮੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਖਰਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਥਾਨਕ ਉਦਯੋਗ ਮੱਕੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੂਸਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਰਨਾਟਕ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤੇਲੰਗਾਨਾ, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਉਪਜ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਈਥਨੋਲ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਪੋਲਟਰੀ ਫੀਡ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ :- ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਜੀ ਕਣਕ ਦਾ ਝਾੜ ਵੱਧ ਨਿਕਲਣਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਾਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਫ਼ਸਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉੱਚ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਬੀਜ, ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀਨ/ਕੀਟ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਪਲੱਬਧਤਾ ਯਕੀਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ,
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਸਟੈਨਸ਼ਨ ਸਾਇੰਟਿਸਟ
(ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਇਕੋਨੋਮਿਕਸ),
ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ

ਮੁਨਾਰਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਰਖ-

ਆਧਾਰਤ ਵਰਤੋਂ, ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਕੀਟ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੱਕੀ ਦਾ ਠੀਕ ਜੰਮ ਲੈਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਨਿਊਮੈਟਿਕ ਪਲਾਂਟਰ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ ਲਈ ਡਰਾਇਰਾਂ

ਤੁਹਾਡੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ...ਕੋਪਲ ਦੇ ਨਾਲ

Ph. : 9592064102 www.coplgroup.org
E-mail : info@coplgroup.org

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸਪਤਾਹਿਕ

KHETI DUNIYAN

An Exclusive Agricultural Weekly

ਰਜਿਸਟਰਡ ਆਫਿਸ :

9-ਏ, ਅਜੀਤ ਨਗਰ,
ਪਟਿਆਲਾ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਆਫਿਸ :

ਕੇ.ਡੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ, ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਰੋਡ,
ਨੇੜੇ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮਾਰਕੀਟ,
ਪਟਿਆਲਾ-147001
ਮੋ.90410-14575

ਈ-ਮੇਲ : khetiduniyan1983@gmail.com

www.khetiduniyan.in

ਸਾਲ 43 ਅੰਕ 28
ਮਿਤੀ 12-07-2025

ਐਡੀਟਰ

ਜਗਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ

ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦਫਤਰ

ਪਟਿਆਲਾ
ਫੋਨ : 0175-2214575

ਮੁੰਬਈ
ਦਿੱਲੀ
ਲੁਧਿਆਣਾ
ਬਠਿੰਡਾ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਡੀ.ਡੀ. ਨਾਰੰਗ
ਡਾ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਡਾ. ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਝੱਤਰਾ
ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਲਾਠਰ

ਕੰਪੋਜ਼ਿੰਗ

ਏਕਤਾ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ

ਨੋਟ

- ★ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾਂ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਰਾ ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ★ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਭਾਵੇਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਫਿਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਦੀ ਰਾਏ ਜ਼ਰੂਰ ਲਓ।
- ★ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

Editor : JAGPREET SINGH,

Printer, Publisher and Owner of Weekly

'KHETI DUNIYAN' Printed at Varginia Printers,

Shere-e-Punjab Market, Gaushala Road, Patiala-147001 (Pb.) and published from Kheti Duniyan, House No. 9-A, Ajit Nagar, Patiala-147001 (Pb.). E-mail : khetiduniyan1983@gmail.com Phone No. 0175-2214575, RNI No. PUNPUN00806

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਿਹੈ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ, ਸਾਲਾਨਾ 2 ਲੱਖ ਮੀਟਰਕ ਟਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਨ - ਗੁਰਮੀਤ ਖੁੱਡੀਆਂ

ਕੌਮੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਡੋਅਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧ-ਫੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਨਿੱਜੀ ਤਲਾਬਾਂ ਅਤੇ ਛੱਪੜਾਂ 'ਚੋਂ ਸਾਲਾਨਾ 2 ਲੱਖ ਮੀਟਰਕ ਟਨ ਮੱਛੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ 'ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ 43,683 ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਬਾ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਕਰੀਬ 985 ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਝੀਂਗਾ ਪਾਲਣ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਲ-ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ 16 ਸਰਕਾਰੀ ਮੱਛੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, 11 ਮੱਛੀ ਫੀਡ ਮਿੱਲਾਂ

ਅਤੇ 7 ਲੈਬੋਰਟਰੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ

ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 637 ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਤਹਿਤ 30.64 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਅਤੇ ਝੀਂਗਾ ਪਾਲਣ ਲਈ ਤਲਾਬਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ, ਮੱਛੀ ਫੀਡ ਮਿੱਲਾਂ, ਰੀਸਰਕੁਲੇਟਰੀ ਐਕੁਆਕਲਚਰ ਸਿਸਟਮ (ਆਰਏਐਸ), ਬਾਇਓਫਲੋਕ-ਕਲਚਰ ਸਿਸਟਮ, ਆਈਸ

ਬਾਕਸ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਲੇ ਇੰਸੂਲੇਟਿਡ ਵਾਹਨ, ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਅਤੇ ਆਟੋ-

ਰਿਕਸ਼ਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ 40 ਤੋਂ 60 ਫੀਸਦ ਤੱਕ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡ-ਸੁਥਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਮੱਛੀ ਅਤੇ ਮੱਛੀ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ 8 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਫਿਸ਼ ਕਿਓਸਕ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਮੱਛੀ ਪਾਲਕ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ

ਨਿੱਘੀਆਂ ਸ਼ੁਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖੁੱਡੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਖੇਤਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਨੇ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੱਛੀ ਅਤੇ ਝੀਂਗਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਗਤੀ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ।

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਰਾਜ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਪਾਕਿ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪੰਜਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਿਲਬਾਗ ਚੀਮਾ ਦੇ ਲੀਚੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਪੁੱਜੀ

ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ 1947 ਦੀ ਖੂਨੀ ਵੰਡ ਦੌਰਾਨ ਲੱਖਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਉੱਜੜ ਗਏ। ਲੋਕ ਘਰੋਂ-ਘੇਰ ਰਹੇ ਗਏ। ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ-ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਅਤੇ ਭਰੋ-ਭਰਾਏ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੰਦਭਾਗੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿੰਦਾ-ਕਹਾਉਂਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਪਿੰਡ ਡਸਕਾ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਚੀਮਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ, ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ 'ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਬ ਅਤੇ ਮਾਲਟੇ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬਾਗ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਸੀ। ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਉਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਏ। ਸਰਕਾਰੀ ਨੇਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਬਰਿਆਰ ਵਿਖੇ ਕੁਝ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਹੋਈ। ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ ਆਪਣੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾ ਸਕੇ। ਉਹ

★ ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਭਰੋ-ਭਰਾਏ ਬਾਗ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਛੱਡਣੇ ਪਏ ★ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਪਾਧੀ

ਅਕਸਰ ਪੁੱਤਰ ਅਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛੇੜਦੇ। ਅਜਿੰਦਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ 1984 ਵਿੱਚ ਦਸ ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਲੀਚੀ ਦਾ ਬਾਗ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਲਾਲੀ ਗਾਰਡਨ (ਰਣਜੀਤ ਬਾਗ) ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੀਚੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਜਵਾਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਲਸ਼-ਲਸ਼ ਕਰਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ 94 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ ਰੁਖਸਤ ਹੋਏ। ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਅਜਿੰਦਰ ਨੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਅਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਚੀਮਾ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੀਮਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਪੋਤਰਾ ਵੀ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਪੈ ਰਾਏ ਹਨ। ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਾਗਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਸ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਾਲੀ ਚੀਮਾ ਲੀਚੀ ਉਤਪਾਦਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਰਚਿਤ ਨਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਸਫਲ ਲੀਚੀ ਉਤਪਾਦਕ ਵਜੋਂ ਮਿਸਾਲ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 2 ਵਾਰ ਬੈਸਟ ਲੀਚੀ ਉਤਪਾਦਕ ਦਾ ਐਵਾਰਡ ਦਿੱਤਾ।

ਚੀਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 10 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ 450 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੀਚੀ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ 80 ਕਿਲੋ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਕੁਇੰਟਲ ਤੱਕ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਲੀਚੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਬੀਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਅਤੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਿਸਮਾਂ ਭਰਪੂਰ ਝਾੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਡਲੈਸ ਲੀਚੀ ਦੇ ਵੀ

ਕੁਝ ਬੂਟੇ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੀਮਾ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਡਲੈਸ ਲੀਚੀ ਦਾ ਝਾੜ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਭਾਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ 90 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਈ ਕੁਇੰਟਲ ਲੀਚੀ ਦੇ ਟਰੱਕ ਉਹ ਦਿੱਲੀ, ਪਠਾਨਕੋਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜੰਮੂ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਣਕ-ਝੋਨਾ ਆਦਿ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਾਲੀ ਚੀਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੀਚੀ ਬਾਗ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਦਿਲਵਾਰ ਗਾਰਡਨ ਬੀਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੂ, ਸੰਤਰਾ, ਮਾਲਟਾ, ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ, ਸੇਬ, ਆਲੂ, ਲਗਾਠ, ਅੰਬਲਾ, ਬਾਦਮ ਆਦਿ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦੀਆਂ ਰਹਿਣ।

ਸਾਲ 2016 ਤੋਂ 2024 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਝੋਨਾ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ 36.16 ਫੀਸਦੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਅਤੇ 22.22 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤ ਜੜ੍ਹ-ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਾਏ ਗਏ। ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਨੀਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦਾ ਹਮਲਾ ਵਧੇਰੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹ-ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਰੋਗ ਦਾ ਹਮਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕੱਢੂ ਕੀਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨਾਲੋਂ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਵਾਲੀ ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਝੋਨੇ ਦੇ ਜੜ੍ਹ-ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਅਨੁਪਮ ਸੇਖੋਂ, ਸੁਖਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪੌਦਾ ਰੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 94637-47280)

ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ

ਝੋਨੇ ਦਾ ਜੜ੍ਹ-ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਮਿੱਟੀ ਜਾਂ ਝੋਨੇ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੜ੍ਹ-ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਛੋਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਝੋਨੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ 19-27 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ 22 ਤੋਂ 28 ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਦਾ ਦਰਮਿਆਨਾ ਤਾਪਮਨ ਬਹੁਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਲਾਰਵੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇਹਨਾਂ ਨਾਬਾਲਗ ਲਾਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲਗ ਨਰ ਜਾਂ ਮਾਦਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਲਗ ਮਾਦਾ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 250-300 ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ ਅੰਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੋਟੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੱਛਣ

ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਨੀਰੀ 'ਤੇ ਇਸ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟੇ ਪੀਲੇ ਹੋ ਕੇ ਮੱਧਰੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੁੱਕ ਵਰਗੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ

ਨੀਮਾਟੋਡ ਦਾ ਫੈਲਾਅ

ਇਹ ਨੀਮਾਟੋਡ ਬੇ-ਮੌਸਮੀ ਸਮੇਂ

ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ 40 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਗ ਮੀਟਰ (1.0 ਕਿਲੋ

ਬਾਅਦ ਆਖਰੀ ਵਹਾਈ ਵੇਲੇ ਪਉ। ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਪਾਉਣ ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰੋ।

★ ਪਨੀਰੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਢੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

★ ਜੜ੍ਹ-ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਝੋਨੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘਾ ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਰੋਗ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

★ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਾਲੇ ਪਨੀਰੀ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੇਰਨਾ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਣਕ 'ਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਲਾਗ ਲਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੌਂ ਅਤੇ ਕਈ ਨਦੀਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਘਾਹ ਅਤੇ ਸਵਾਂਕ 'ਤੇ ਵੀ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਝੋਨਾ ਇਸ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਫ਼ਸਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਝੋਨੇ ਦੇ ਝਾੜ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੀਮਾਟੋਡ ਇੱਕ ਖੇਤ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗ ਵਾਲੀ ਪਨੀਰੀ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਖੇਤੀ ਦੇ ਸੰਦਾਂ ਜਾਂ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸੰਕਰਮਿਤ ਮਿੱਟੀ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਫੈਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ

ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਅਤੇ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹ-ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

★ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਰਲਾ) ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਰੋਣੀ ਤੋਂ

ਪਨੀਰੀ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਨੀਰੀ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੌਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨੀਮਾਟੋਡ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੀਮਾਟੋਡ ਦਾ ਹਮਲਾ ਭਾਰੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹਲਕੀ/ਰੇਤਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

★ ਝੋਨੇ ਦੇ ਜੜ੍ਹ ਗੰਢ ਨੀਮਾਟੋਡ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਨੀਮਾਟੋਡ ਮੁਕਤ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਨੀਮਾਟੋਡ ਰਹਿਤ ਥਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪਨੀਰੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਠ

No. 1
RURAL WEEKLY

Now Think Before Advertising
KHETI DUNIYAN RETAINS
LEADERSHIP
IN
READERSHIP

KHETI DUNIYAN
VOICE OF THE FARMERS

📍 KD COMPLEX, GAUSHALA ROAD, NEAR SHER-E-PUNJAB MARKET, PATIALA-147001 (PB.) INDIA
📞 Mob. 90410-14575
✉ khetiduniyan1983@gmail.com

ਰੁੱਤ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਈ

ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੇੜ-ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਰਗੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਧਰਤ 'ਤੇ ਅਜਬ ਜਿਹਾ ਅਹਿਸਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾੜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੜਕਦੀ ਧੁੱਪ, ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸਾਉਣ ਦੀ ਆਮਦ ਭਾਵ ਬਰਸਾਤ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੀਨੇ ਨੂੰ ਠਾਰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਸਦੇ ਸਭ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਤੇ ਰੁੱਖ-ਪੌਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਵੀਂ ਜਾਨ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਖਾਸ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ 'ਆਇਆ ! ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਰੁੱਖ, ਲਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ।'

ਹਰ ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਬਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕਿਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹਰੇ-ਭਰੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਅੱਜ ਕੰਕਰੀਟ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੁੱਖ-ਬਿਰਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਤਾ ਤੋੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਮਾਰਤੀ ਅਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ-ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪਛਾਣ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ। ਬਰਸਾਤ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ

ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖਵਾਲੀ
ਮੋ. 98142-39041

ਕਿੱਥ-ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਦੀਵਾਲੀ, ਦੁਸਹਿਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਯਾਨੀ ਵਣ-ਮਹਾਉਤਸਵ ਨੂੰ ਵੀ ਓਨੀ ਹੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਨਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿੰਨੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੁਆਲੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸਭ ਚੱਕਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਪਲ ਜੀਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਆਕਸੀਜਨ ਸਾਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਣ 'ਚ ਪੂਰਾ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰੁੱਖ ਵਿਚਾਰੇ ਸਾਡੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਮਰਨ ਤੱਕ ਦੇ ਸਫਰ ਤੇ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸਵੇਰ ਦੀ ਦਾਤਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ੇ ਤੱਕ ਸਾਡੀ ਹਰ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਕਹੇ-ਸੁਣੇ

ਬੀਜਣ-ਸਪਤਾਹ ਵੀ ਕਿਹਾ।

ਇਸ ਉਤਸਵ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰਲਾਲ ਨਹਿਰੂ, ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਆਜ਼ਾਦ ਵਰਗੀਆਂ ਅਹਿਮ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੇ 'ਕਚਨਾਰ' ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤਾ। ਸੰਨ 1950 ਵਿਚ ਕੇ ਐਮ ਮੁਨਸ਼ੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਸਨ, ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਵਣ-ਮਹਾਉਤਸਵ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਲਹਿਰ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਚਲਾ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਇਸ ਵੱਲ ਦਿਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ 'ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਆਰਥਿਕ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਅਮੁੱਕ ਸੋਮਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਜੇ ਪਾਣੀ ਆਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੁਰਾਕ ਆਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਣ-ਮਹਾਉਤਸਵ ਸਾਡੇ ਹੋਰ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀਵਾਲੀ, ਦੁਸਹਿਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਪਟਕੇ ਚਲਾਏ, ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜੋ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣਾ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ 'ਰੁੱਖ ਬਚਾਓ ਅੰਦੋਲਨ' ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਕੱਟਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ।

ਕਈ ਦੇਸ਼ ਜੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਲੋਕ 'ਰੁੱਖ ਦਿਵਸ', 'ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ' ਅਤੇ 'ਹਰਿਆਵਲ ਸਪਤਾਹ' ਆਦਿ ਖੂਬ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ 'ਵਣ ਰਖਸ਼ਾ ਸਪਤਾਹ' ਅਨੇਕਾਂ ਅਦਾਰੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਅਮਰੀਕਾ, ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਬੰਧੀ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮਹੀਨੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਖਾਤਰ ਉਤਸਵ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ। ਜਾਪਾਨ ਤੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਇਕ ਹਫਤੇ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਰੁੱਖ

ਤਿਉਹਾਰ ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

'ਹਰਿਆਵਲ ਸਪਤਾਹ' ਨਾਮੀ ਇਸ ਹਫਤੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ 'ਮਾਰਗ ਹਰਿਆਵਲ ਦਿਵਸ', 'ਗ੍ਰਹਿ ਵਾਟਿਕਾ ਹਰਿਆਵਲ ਦਿਵਸ' ਅਤੇ 'ਸਕੂਲ ਹਰਿਆਵਲ ਦਿਵਸ' ਆਦਿ 'ਚ ਵੰਡ ਕੇ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਸਬੰਧੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਸੌਣਾ, ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਪੈਸਾ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ

ਬੱਚੇ, ਜਵਾਨ 'ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੇ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਏ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣ-ਸੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਚਾਈਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋਈਏ 'ਪੀਲਾਂ ਮੁੱਕੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ, ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਨਾ ਰੁੱਖ ਹਰੇ-ਭਰੇ। ਆਖ ਨੀ ਨਨਾਣੇ ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਭੋਰਾ ਫਿਕਰ ਕਰੇ।'

ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਰੁੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਾਫੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਰਤ ਉੱਪਰ ਪੌਦੇ ਲੱਗਣੇਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ

ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਸ਼ੋਹਰਤ ਖਾਤਰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਰਲੋ ਦੀ ਆਮਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਘਰ ਹੋਵੇ, ਗਲੀ, ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹੋਣ, ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਰੁੱਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ : 'ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਕੇਂਦੀ ਤਰ ਵੇ, ਮੇਰਾ ਸਾਹਮਣੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਘਰ ਵੇ। ਪਿੱਪਲ ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਜੀਵੇ ਢੋਲਾ। ਢੋਲਾ ਜਾਨੀ, ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਆ ਵੇ, ਤੇਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ।'

ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੱਜ ਸਥਿਤੀ ਬਦਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਣ, ਪੀਲੂ, ਜੰਡ, ਕਰੀਰ, ਲਸੂੜੇ, ਬਰਨੇ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਰੁੱਖ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਧ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਵਰਗ, ਹਰ

ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪੇੜ-ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਰਗੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਓ ! ਅਸੀਂ ਸਭ ਰਲ ਕੇ ਇਸ ਵਣ-ਮਹਾਉਤਸਵ ਮੌਕੇ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਖੂਬ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਬੰਜਰ ਹੋ ਰਹੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰ ਦੇਈਏ ਤੇ ਦੁਆ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਲਿਖਣਾ ਪਵੇ- 'ਇੱਥੋਂ ਕੁੱਲ ਪਹਿੰਦੇ ਹੀ ਉਡ ਗਏ, ਇੱਥੇ ਮੇਘ ਆਉਂਦੇ ਵੀ ਮੁੜ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਕਰਨ ਅੱਜ ਕੁੱਲ ਬਿਰਖ ਵੀ, ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ।

ਸਾਨੂੰ ਬਿਰਖਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਾਰੇ ਸੋਧ ਦਿੱਤੀ ਸੀ : 'ਬਿਰਖੇ ਹੇਠਿ ਸਭ ਜੰਤ ਇਕੱਠੇ।' ਪਰ ਅਫਸੋਸ, ਅਸੀਂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਮੱਖੇ-ਨੱਕ ਤਾਂ ਰਗੜਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ, ਸੁਨੇਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਪੱਥਰ ਲਾ-ਲਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ? ਦੋਸਤੋ ! ਦੇਰ ਆਇਦ-ਦੁਰਸਤ ਆਇਦ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਵੀ ਡੁੱਲੇਰ ਬੋਰਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਿਆ ਜੇ ਅਸੀਂ

ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਸਭ ਹਵਾ 'ਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਣ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ : 'ਏਹੋ ਹੈ ਮੇਰੀ ਮੈ ਅਕਸ਼ੀ, ਏਸੇ 'ਚ ਮਸਤ ਹਾਂ, ਪੌਣਾਂ 'ਚੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਪੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦਰਖਤ ਹਾਂ।' ਵਣ-ਮਹਾਉਤਸਵ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ 'ਰੁੱਖ ਉਗਾਓ ਉਤਸਵ' ਸੰਨ 1947 ਦੇ ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ 'ਰੁੱਖ ਉਗਾਓ-ਸਪਤਾਹ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੁੱਖ

ਖੇਤ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਇਕਸਾਰ ਉੱਗਦੀ ਹੈ, ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਗਿਣਤੀ ਨਦੀਨਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਧਾਣਾ, ਤੱਕੜੀ ਘਾਹ, ਚੌੜੇ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ...

ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਅਪਣਾਓ ਸਰਬਪੱਖੀ ਤਕਨੀਕ

ਡਾ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਲਵਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਝੋਨੇ, ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨ, ਪਾਣੀ, ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿਆਰੀਪਣ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਹਾਈ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਬੂਟੇ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉੱਗਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਬੀਜ ਬਣ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਜਮਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸਰਬਪੱਖੀ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਹੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਗਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਰਬਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਢੰਗ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ

ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ

ਫੈਲਾਉ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਧ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਜ਼ਕਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਅਪਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਦੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਘਾਹ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ, ਸਵਾਂਕ, ਸਵਾਂਕੀ, ਗੁੜਤ ਮਧਾਣਾ, ਮੱਕੜਾ, ਚੀਨੀ (ਲੈਪਟੋਕਲੋਆ) ਘਾਹ, ਤੱਕੜੀ ਘਾਹ ਆਦਿ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌੜੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ ਇੱਟਸਿੱਟ, ਚੁਲਾਈ, ਤਾਂਦਲਾ ਆਦਿ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੋਥੇ, ਡੀਲਾ/ਗੰਢੀ ਵਾਲਾ ਮੋਥਾ ਆਦਿ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸਰਬਪੱਖੀ ਤਕਨੀਕ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਰੋਣੀਆਂ ਕਰ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਨਦੀਨ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਬੀਜ ਉੱਗ ਜਾਣ। ਖੇਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹ ਕੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਕਰਾਹੇ ਨਾਲ ਪੱਧਰਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੰਪਿਊਟਰ ਕਰਾਹੇ ਨਾਲ ਖੇਤ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਫ਼ਸਲ ਇਕਸਾਰ ਉੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਗਿਣਤੀ ਨਦੀਨਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਧਾਣਾ, ਮੱਕੜਾ, ਤੱਕੜੀ ਘਾਹ, ਕੁਝ ਚੌੜੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ, ਜੰਗਲੀ ਝੋਨਾ/ਚਾੜਾ/ਸਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪੇ ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ

ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ 1200 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਬੂਟਾਕਲੋਰ 50 ਈ. ਸੀ. ਜਾਂ ਬੂਟਾਕਲੋਰ 50 ਈ. ਡਬਲਿਊ. ਜਾਂ 850 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਅਨਿਲੋਫੋਸ 18 ਈ.

ਹੋਵੇ ਤਾਂ 100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਬਿਸਪੈਰੀਬੈਕ 10 ਐਸ. ਸੀ., ਜੇਕਰ ਗੁੜਤਮਧਾਣਾ, ਚੀਨੀ ਘਾਹ, ਚਿੜੀ ਘਾਹ, ਕਣਕ ਜਾਂ ਤੱਕੜੀ ਘਾਹ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 400 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਫਿਨਾਕਸਾਪਰੋਪ-ਪੀ-ਇਥਾਇਲ 6.7 ਈ. ਸੀ. ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ

ਸੀ. ਜਾਂ 500 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਅਨਿਲੋਫੋਸ 30 ਈ. ਸੀ. ਜਾਂ 1000-1200 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪੈਂਡੀਮੇਥਾਲਿਨ 30 ਈ. ਸੀ. ਜਾਂ 600 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰੈਟੀਲਾਕਲੋਰ 50 ਈ. ਸੀ. ਜਾਂ 750 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰੈਟੀਲਾਕਲੋਰ 37 ਈ. ਡਬਲਯੂ. ਜਾਂ 60 ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਈਰੈਥ੍ਰੀਨ-ਪੀ-ਐਚ 10 ਡਬਲਿਊ. ਪੀ. ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 60 ਕਿਲੋ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਲੁਆਈ ਤੋਂ 2-3 ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਛੱਟਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੈਂਡੀਮੇਥਾਲਿਨ ਦੀ ਹਲਕੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਖੇਤ ਵਿੱਚ 15 ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਨੋਕਸੁਲਮ 240 ਐਸ. ਸੀ. ਦੇ 40 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 150 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ 10-12 ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਾਹ, ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੋਥੇ ਅਤੇ ਚੌੜੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੱਢੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਬੀਜੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਸਵਾਂਕ, ਸਵਾਂਕੀ ਜਾਂ ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੋਥੇ ਵਰਗੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ

ਸਵਾਂਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੋਥੇ

ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਸਵਾਂਕ, ਚੀਨੀ ਘੋੜਾ ਘਾਹ, ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ, ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੋਥੇ, ਗੰਢੀਵਾਲ ਮੋਥਾ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਨੋਵਲੈਕਟ 12 ਈ. ਸੀ. ਫਲੋ ਰਪਾਈਰਾਕਸੀਫੇ ਨ ਬੈਨਜ਼ਾਇਲ 2.13% + ਸਾਈਹੈਲੋਫੋਪ ਬਿਊਟਾਇਲ 10.64% ਆਦਿ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੇਪੇ 25 ਐਸ. ਈ. (ਪਿਨੋਕਸੁਲਮ 1% + ਪੈਂਡੀਮੇਥਾਲਿਨ 24%) ਨੂੰ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਸਵੇਰੇ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਹੋ ਸਕੇ। ਜੇਕਰ ਤਰ-ਵੱਤਰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲੱਕੀ ਸੀਡ ਡਰਿੱਲ

ਕਰੋ। ਚੌੜੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ, ਝੋਨੇ ਦੇ ਮੋਥੇ ਜਾਂ ਗੰਢੀ ਵਾਲਾ ਮੋਥਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 8 ਗ੍ਰਾਮ ਕਲੋਰੀਮਿਯੂਰਾਨਇਥਾਇਲ + ਮੈਟਸਲਫੂਰਾਨਈਥਾਇਲ 20 ਡਬਲਿਊ. ਪੀ. ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਕੇ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰੋ।

ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ

ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਤਰ ਵੱਤਰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪੈਂਡੀਮੇਥਾਲਿਨ 30 ਈ. ਸੀ. ਜਾਂ

ਨਾਲ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਜਾਈ ਅਤੇ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਬਿਜਾਈ ਟੇਢੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਵਾਲੀ ਟਰੈਕਟਰ ਡਰਿੱਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜੇਕਰ ਸੁੱਕੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਸਿੰਚਾਈ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵੱਤਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ (ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 1-2 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰੋ

ਜੇਕਰ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਵਰਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਨਦੀਨ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੁੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੱਢੂ ਕੀਤੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਤੋਂ 2 ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਦੀਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਗਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਜੀਰਨ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲਾ ਪਾਣੀ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੱਦਦ ਮਿਲੇਗੀ।

ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਕਾਫੀ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਵੀ ਬੱਚਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਹੋਰ

ਸਮੱਸਿਆ ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕਿਹੜੇ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਵਰਤੋਂ

ਕੱਢੂ ਕਰਕੇ ਲਵਾਈ : ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਘਾਹ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ

ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਚੰਗੇਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਛੋਟੇ ਦਿਨਾਂ (10-11 ਘੰਟੇ) ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੰਢ ਪੈਣ ਨਾਲ ਪਿਆਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਸਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਗੰਢੇ ਦਾ ਆਕਾਰ ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੱਲੂੜ ਵਾਲੀ, ਰੋਗ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੀ. ਐੱਚ. 5.8-6.8 ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪਿਆਜ਼ 'ਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੰਢੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਛੋਟੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਢੰਗ

ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਦਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਅੱਧ ਜੂਨ ਹੈ।

ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ : ਇਕ ਏਕੜ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ 5 ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਬੀਜ ਦੀ ਜੰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਜ਼ 'ਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬੀਜ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹੀ

ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਲਾ ਬੀਜਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿਹਤਮੰਦ ਤੇ ਮੋਟੀ ਪਨੀਰੀ

**ਸੰਜੀਵ ਅਧੂਜਾ,
ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ, ਰੋਪੜ**

ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੂੜੀ ਦੀ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਤਹਿ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿਓ। ਬਿਜਾਈ ਚੰਗੀ ਵੱਤਰ 'ਚ ਕਰੋ। ਪਹਿਲੀ ਸਿੰਚਾਈ ਬਿਜਾਈ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਪਿੱਛੋਂ ਫੁਆਰੇ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਪਨੀਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ 'ਚ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੋ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਦਿਓ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਤੋਂ

ਲਗਾਓ। ਪਨੀਰੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਲਾਉ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਣੀ ਦਿਓ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਉਦੇ ਰਹੋ। ਜੂਨ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ 1.5-2.5 ਸੈ.ਮੀ. ਘੇਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੰਢੀਆਂ(ਬਿਜਾਈ ਮਾਰਚ ਦੇ ਅੱਧ 'ਚ) ਨੂੰ ਪੁੱਟ ਕੇ ਹਵਾਦਾਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਲਓ ਅਤੇ ਅਗਸਤ ਦੇ ਅੱਧ 'ਚ ਖੇਤ 'ਚ ਲਗਾਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈੱਡ ਉੱਪਰ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਆਕਾਰ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੈੱਡ ਦਾ ਆਧਾਰ 60 ਸੈ.ਮੀ. ਅਤੇ ਉਚਾਈ 10 ਸੈ.ਮੀ. ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੱਟ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੈ।

ਖਾਦਾਂ : 20 ਟਨ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੂੜੀ, 40 ਕਿਲੋ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ (90 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ), 20 ਕਿਲੋ ਫਾਸਫੋਰਸ (125 ਕਿਲੋ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ) ਅਤੇ 20 ਕਿਲੋ ਪੋਟਾਸ਼ (35 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਓ। ਸਾਰੀ ਰੂੜੀ, ਫਾਸਫੋਰਸ ਤੇ ਪੋਟਾਸ਼ ਅਤੇ ਅੱਧੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਅੱਧੀ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਪੌਦੇ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਚਾਰ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਛੋਟੇ ਨਾਲ ਪਾਓ।

ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ : ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 3-4 ਗੋਡੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਗੋਡੀ ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਕਰੋ। ਬਾਕੀ ਗੋਡੀਆਂ 15 ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੋਲ 23.5 ਈ ਸੀ (ਆਕਸੀਫਲੋਰਫਿਨ) 380 ਮਿਲੀਲਿਟਰ ਨੂੰ 200 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਗੰਢੀਆਂ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ 60 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਗੋਡੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੁਟਾਈ : ਫਸਲ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਅਖੀਰ ਜਾਂ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਪੁਟਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਉਣੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਹਰੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪੁਟਾਈ ਕੀਤੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਭੂਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸਟੋਰ ਕਰੋ, ਮੰਡੀਕਰਨ ਸਮੇਂ ਭੂਕਾਂ ਵੱਢ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਰਵਪੱਖੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਤਿਮਾਹੀ ਸਕਿੱਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧੀਨ ਸਕਿੱਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਰਵਪੱਖੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਤਿਮਾਹੀ ਸਕਿੱਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸਿਖਲਾਈ ਕੋਰਸ ਮਿਤੀ 01.08.2025 ਤੋਂ 31.10.2025 ਤੱਕ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ 20 ਤੋਂ 40 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਘੱਟ-ਘੱਟ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸਾਨ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੇਤੀ ਸਹਾਇਕ ਪੌਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਚਾਰਵਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰਾਂ/ਸਕਿੱਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸੈਂਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ (www.pau.edu) 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਲਿੰਕ ਉੱਪਰ ਆਨਲਾਈਨ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਮਿਤੀ : 25.07.2025

ਇੰਟਰਵਿਊ ਮਿਤੀ 30 ਜੁਲਾਈ 2025 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 09.30 ਵਜੇ ਸਕਿੱਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਸੈਂਟਰ, ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ।

ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ, ਜਨਮ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਂ ਫੋਰ ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ (ਉਮਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ) ਅਤੇ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ (ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ) ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਫੋਟੋਕਾਪੀ ਸਹਿਤ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ। ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲੋਂ 1000/- ਰੁਪਏ ਬਤੌਰ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਾਪਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕੋਰਸ ਫੀਸ : 1000/- ਰੁਪਏ

ਰਿਹਾਇਸ਼ ਫੀਸ : 300/- ਰੁਪਏ + 12% ਜੀ. ਐਸ. ਟੀ. ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ

ਕੇਵਲ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਫੋਨ ਨੰ. 0161-2401960 (261), 98142-00144, 94171-09781

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਚੰਗੇਰੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਛੋਟੇ ਦਿਨਾਂ (10-11 ਘੰਟੇ) ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੰਢ ਪੈਣ ਨਾਲ ਪਿਆਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਸਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਕਾਰਨ ਗੰਢੇ ਦਾ ਆਕਾਰ ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਖੇਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੱਲੂੜ ਵਾਲੀ, ਰੋਗ ਮੁਕਤ ਅਤੇ ਨਦੀਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੀ.ਐੱਚ. 5.8-6.8 ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਉੱਨਤ ਕਿਸਮ

ਐਗਰੀਫੋਡ ਡਾਰਕ ਰੈੱਡ : ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਕੱਦ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੰਢੇ ਇਕਸਾਰ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਆਕਾਰ ਦੇ (70-80 ਗ੍ਰਾਮ) ਗੋਲ ਅਤੇ ਘੁੱਟਵੇਂ ਛਿਲਕੇ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੀ ਕੁਝੱਤਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਔਸਤ ਝਾੜ 120 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹੈ।

ਲਓ।

ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ : ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਅੱਧ ਜੂਨ ਹੈ। ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ 20 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉੱਚੀਆਂ ਅਤੇ 1 ਤੋਂ 1.5 ਮੀਟਰ ਚੌੜੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਬਣਾਉ। ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਆਰੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਏਕੜ 'ਚ ਬੀਜੀ ਪਨੀਰੀ 20 ਏਕੜ 'ਚ ਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਨੀਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ 125 ਕਿਲੋ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੂੜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮਰਲੇ (25 ਵਰਗ ਮੀਟਰ) ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਓ। ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਵਾਲਾ ਖੇਤ ਪੱਧਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਇੱਕੋ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਨੀਰੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬੀਜਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬੀਜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਨੂੰ ਬੀਜ ਨੂੰ 3 ਗ੍ਰਾਮ ਬੀਰਮ ਜਾਂ ਕੈਪਟਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧ ਲਓ। ਬੀਜ ਨੂੰ ਕਤਾਰਾਂ 'ਚ

ਬਰਾਅ ਲਈ ਪਨੀਰੀ ਉਸ ਥਾਂ ਬੀਜੋ, ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਧੀ ਧੁੱਪ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਵਧੇਰੇ ਤਾਪਮਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕਿਆਰੀਆਂ ਨੂੰ ਢਕ ਦਿਓ। ਡੇਢ ਮੀਟਰ ਚੌੜੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਨੂੰ ਢਕਣ ਲਈ ਘਾਹ-ਫੂਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੀ ਫਸਲ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ-ਤਣਿਆਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਛੱਪਰੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ 1.5 ਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਉੱਤਰ-ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਵਰਤੋ। ਇਹ ਛੱਪਰੀਆਂ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਬੂਏ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਤਾਰ ਦੇਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਨੀਰੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਖੇਤ 'ਚ ਲਾਉਣਾ : 6 ਤੋਂ 8 ਹਫਤਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਨੀਰੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ 'ਚ ਪੁੱਟ ਕੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਲਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਝਾੜ ਲੈਣ ਲਈ ਨਰੋਈ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ 7.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ

ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਗਣ ਅਤੇ ਭਿੰਡੀ ਦੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ ਦੀ ਸਰਵਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਬੈਂਗਣ

(ੳ) ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁੰਡੀ : ਸੁੰਡੀ ਨਰਮ ਕਰੁੰਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਝੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਰਝਾ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਫਲ ਕਾਢੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਬੈਂਗਣਾਂ ਦੀ ਮੋਢੀ ਫ਼ਸਲ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਕੇ ਫਲ ਤੋੜ ਲਵੋ ਅਤੇ ਕਾਢੇ ਫਲ ਤੋੜ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਡੁੱਪੇ ਦਬਾ ਦਿਉ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦਾ

ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੰਦੀ,
ਕੀਟ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ,
ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ
(ਮੋ. 81460-39400)

ਲਈ 300 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਉਮਾਈਟ 57 ਈ. ਸੀ. (ਪਰੋਪਾਰਗਾਈਟ) ਨੂੰ 100-150 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ 1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਫਲ ਤੋੜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਹੀ ਹੈ।

ਭਿੰਡੀ

(ੳ) ਚਿੱਤਕਬਰੀ ਸੁੰਡੀ : ਇਹ ਕੀੜਾ ਭਿੰਡੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਿੱਤਕਬਰੀ ਸੁੰਡੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ

ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪੱਤੇ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਠੂਠੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਭਿੰਡੀ 'ਤੇ ਤੇਲੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਦੋਂ 4 ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 2 ਲੀਟਰ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਨਿੰਮ ਦਾ ਘੋਲ ਜਾਂ 80 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਇਕੋਟਿਨ 5% (ਨਿੰਮ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ) ਨੂੰ 100-125 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਵੱਧ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਰਸ ਚੂਸਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ 40 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕੋਨਫੀਡੋਰ 17.8 ਐਸ. ਐਲ. (ਇਮੀਡਾਕਲੋਪਰਿਡ) ਜਾਂ 40 ਗ੍ਰਾਮ ਐਕਟਾਰਾ 25 ਡਬਲਯੂ. ਜੀ. (ਥਾਇਆਮੈਥੋਕਸਮ) ਜਾਂ 560 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਮੈਲਾਥੀਆਨ 50 ਈ. ਸੀ. ਨੂੰ 100-125 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕੋ। ਕੋਨਫੀਡੋਰ ਜਾਂ ਐਕਟਾਰਾ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਫਲ ਨਾ ਤੋੜੋ।

(ੲ) ਮਾਈਟ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦੇ ਲੱਛਣ ਭਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ :-

ਰੋਕਥਾਮ : 150 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਓਬਰੋਨ 22.9 ਐਸ. ਸੀ. (ਸਪਾਈਰੋਮੈਸੀਫਿਨ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ 100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਲ ਨੂੰ 1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਤੋੜੋ। ਧਰੋਕ ਦੇ 1600 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ 100 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰੋ।

ਚਿੱਟੀ ਮੱਖੀ (ਬੈਂਗਣ ਅਤੇ ਭਿੰਡੀ) : ਇਹ ਬਹੁ-ਫ਼ਸਲੀ ਕੀੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਦੀਆਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬਾਲਗ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਚੂਸ ਕੇ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਝਾੜ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਬੈਂਗਣ 'ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਮੱਖੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਦੋਂ 9 ਬਾਲਗ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 1200 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਨਿੰਮ ਦਾ ਘੋਲ ਜਾਂ 1500 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਮੱਕੀ/ਚਰੀ/ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਰਸ 100-125 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਵੱਧ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ 200 ਗ੍ਰਾਮ ਪੈਗਾਸਸ 50 ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. (ਡਾਇਆਫੈਨਥੀਯੂਰੋਨ) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋ। ਭਿੰਡੀ ਉੱਪਰ

ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 80 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਇਕੋਟਿਨ 5% (ਨਿੰਮ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ) ਜਾਂ 2000 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਨਿੰਮ ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ 100-125 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਕਰੋ।

ਸਿੰਬਲ 25 ਈ. ਸੀ. (ਸਾਈਪਰਮੈਥਰਿਨ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ 100-125 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਕਰੋ।

(ਅ) ਤੇਲਾ (ਜੈਸਿਡ) : ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਹਲਕਾ ਪੀਲਾ, ਫਿਰ ਲਾਲੀ ਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਮਲਾ ਹੋਵੇ, 80 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐਸ. ਸੀ. (ਕਲੋਰਾਐਂਟਰਾ-ਨੀਲੀਪਰੋਲ) ਜਾਂ 80 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰੋਕਲੇਪ 5 ਐਸ. ਸੀ. (ਐਮਾਐਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ) ਜਾਂ 100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਸੁਮੀਸੀਡਿਨ 20 ਈ. ਸੀ. (ਫੈਨਵਲਰੇਟ) ਜਾਂ 200 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਰਿਪਕਾਰਡ 10 ਈ. ਸੀ. (ਸਾਈਪਰਮੈਥਰਿਨ) ਜਾਂ 160 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਡੈਸਿਸ 2.8 ਈ. ਸੀ. (ਡੈਲਟਾਮੈਥਰਿਨ) ਨੂੰ 100-125 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕੋ। ਪ੍ਰੋਕਲੇਮ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 3 ਦਿਨ ਅਤੇ ਕੋਰਾਜਨ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 7 ਦਿਨ ਤੱਕ ਫਲ ਨਾ ਤੋੜੋ।

(ਅ) ਹੱਡਾ ਭੁੰਡੀ : ਇਸ ਦੇ ਬਾਲਗ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬੈਂਗਣਾਂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭੁੰਡੀ ਗੂੜੇ ਤਾਬੇ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭੁੰਡੀ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਰਚ-ਖੁਰਚ ਕੇ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਇਸ ਦੇ ਅੰਡਿਆਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਵਾਲੇ ਪੱਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਉ।

(ੲ) ਸਪਾਈਡਰ ਮਾਈਟ (ਲਾਲ ਮਾਈਟ) : ਇਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਗਰਮ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਕ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਬਰੀਕ ਧੱਬੇ ਜਿਹੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਗਰੋਂ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧੂੜ ਜੰਮ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਝੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਵਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਇਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਜੰਗਲ ਤੱਕ : ਵਣ ਮਹਾਉਤਸਵ

ਵਣ ਮਹਾਉਤਸਵ, ਜੋ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਨਸੂਨ ਦੌਰਾਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਾਂਝੇ ਹਰੇ-ਭਰੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਨਿਘਰਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਵਨਸਪਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ, ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ, ਨਿੱਜੀ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਸੜਕਾਂ, ਬਾਗ-ਬਗੀਚਿਆਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਉਪਰਾਲੇ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹਨ, ਪਰ ਵਣ ਮਹਾਉਤਸਵ ਦੀ ਅਸਲ ਸਫਲਤਾ ਲਗਾਏ ਗਏ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਾਲੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨਾਲ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਚੋਣ

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਵਣ ਮਹਾਉਤਸਵ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਲਗਾਏ ਗਏ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਦਰ ਅਕਸਰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਅਧੂਰੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਗਲਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚੋਣ, ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਉਚਿੱਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ, ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੌਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਫਲ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਉਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਮਝ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਮਕਸਦ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਆਰਥਿਕ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਘਰੇਲੂ ਲਾਭ ਲਈ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਚੁਣੀ ਗਈ ਕਿਸਮ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਹਵਾ, ਮਿੱਟੀ ਹਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਦੇਸੀ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜਿਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਠੋਸ ਕਿਸਮਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟਾਹਲੀ, ਨਿੰਮ, ਪਿੱਪਲ, ਬੋਹੜ, ਕਿੱਕਰ, ਹਰੇੜ, ਬਹੋੜਾ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਿੱਤ ਚੋਣ ਹਨ। ਇਹ ਰੁੱਖ ਸਿਰਫ ਵਾਤਾਵਰਨ ਲਈ ਹੀ ਢੁੱਕਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲਾਭ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਘਰੇਲੂ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜਾਮੁਨ, ਸੁਹੰਜਣਾ, ਅਮਲਤਾਸ, ਤੂਤ ਅਤੇ ਨਿੰਮ ਵਰਗੀਆਂ ਬਹੁ-ਉਦੇਸ਼ਕ ਕਿਸਮਾਂ ਵਧੀਆ ਚੋਣ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫਲ, ਛਾਂ ਅਤੇ ਔਸ਼ਧੀ ਗੁਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੂਟੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਟੋਏ ਪੁੱਟ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 50x50x50 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਆਕਾਰ ਦੇ, ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਜਾਂ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਟੋਏ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਚਕਾਰ ਰੱਖ ਕੇ ਮਿੱਟੀ, ਖਾਦ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਹਫਤੇ ਜਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਣੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਵੱਲੋਂ ਯਤਨ

ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਪਾਪਲਰ, ਸਫੈਦਾ, ਸ਼ੀਸ਼ਮ, ਡੇਕ, ਸੁਹੰਜਣਾ, ਕਿੱਕਰ, ਤੁਣ, ਨਿੰਮ ਅਤੇ ਜੌਰ-ਤੌਰ ਵਰਗੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਪੂਰਨ ਪੌਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਸਲਾਹ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ 'ਸ਼ਬ ਮਿਸ਼ਨ ਆਨ ਐਗਰੋਫੋਰੈਸਟਰੀ' ਸਕੀਮ ਹੇਠ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਨ ਅਤੇ ਵਾਈਲਡਲਾਈਫ ਵਿਭਾਗ ਰਜਿਸਟਰਡ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਮੱਦਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਜੀਉਂਦੇ ਬੂਟੇ ਲਈ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਸਿੱਧਾ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ i-Hairyali ਮੋਬਾਈਲ ਐਪ ਰਾਹੀਂ ਮੁਫਤ ਬੂਟੇ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਜੈਵਿਕ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲੋਨਲ ਸਫੈਦਾ, ਪਾਪਲਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵਿਭਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਓ ! ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈਏ ਕਿ ਵਣ ਮਹਾਉਤਸਵ ਦੌਰਾਨ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹਰ ਬੂਟਾ ਵਧੇ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹੇ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਟਿਕੇ। ਇਹੀ ਤਰੀਕਾ ਵਣ ਮਹਾਉਤਸਵ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਏਗਾ।

ਸਪਨਾ ਠਾਕੁਰ, ਅਰਜਵੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ ਜੀ. ਪੀ. ਐਸ. ਢਿੱਲੋਂ, ਵਣ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮੇ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 94183-17414)

ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸੁਚੱਜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

★ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੈਡ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਆਵਾਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੀਕਿਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਮੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਮੀਂ ਕਾਰਨ ਖੁਰ ਸੜਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

★ ਸ਼ੈਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਵਾ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿਉ, ਤਾਂ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਮੀਂ ਇਕੱਠੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

★ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੈਡਾਂ ਦੀ ਸਾਫ਼-ਸਫਾਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਮਲ-ਮੂਤਰ ਅਤੇ ਬਚੀ ਹੋਈ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ।

★ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਮਲੱਪ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੇ ਵੀ ਤਰੇਜ਼ਾਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਖੁਰਲੀ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਟਾਣੂਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ।

★ ਰਦਿ ਸ਼ੈਡਾਂ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿੱਚ ਲੇਵੇ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਆਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਛਿੱਦੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਫਾਈਬਰੋਸਿਸ ਕਾਰਨ ਦੁੱਧ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਟਾਣੂਨਾਸ਼ਕ (1-2% ਫਿਨਾਇਲ, ਸੋਡੀਅਮ ਹਾਈਪੋਕਲੋਰਾਈਟ, 2.5-4% ਸੋਡੀਅਮ ਕਾਰਬੋਨੇਟ ਆਦਿ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਰੋਗਾਣੂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

★ ਕਈ ਵਾਰ ਬਾਗਿਸ਼ ਕਾਰਨ ਫੀਡ ਗਿੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਉੱਲੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਫੀਡ ਨੂੰ ਸੁੱਕੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਵੇ।

★ ਤਿਲਕਣ ਵਾਲੇ ਫਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੰਕਰਾਂ ਵਾਲੇ ਫਰਸ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਕਰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਿਆਨ ਦਿਉ ਕਿ ਫਰਸ਼ ਪੱਕੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ੈਡ ਵਿੱਚੋਂ ਮਲ-ਮੂਤਰ, ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਜਾ ਸਕੇ। ਫਰਸ਼ ਖੁਰਦਰੇ, ਨਾ ਤਿਲਕਣ ਵਾਲੇ, ਜਲਦੀ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਸੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

★ ਪਸ਼ੂਆਂ ਥੱਲੇ ਸੁੱਕੀ ਘਾਹ ਵਿਛਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਥੱਲੇ ਮੈਟ ਅਤੇ ਤੂੜੀ/ਪਹਾਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

★ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਦਿਉ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ ਦਿਉ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਤਾਂ ਦਾ ਚੂਰਾ ਵੀ ਹੋਵੇ।

★ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਅਫਾਰੇ ਅਤੇ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਵੋ।

★ ਬਰਸਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਛੂਤ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਗਲ ਘੋਟੂ, ਮੁੰਹ-ਖੁਰ, ਪੱਟ ਸੋਜ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਟੀਕਾਕਰਨ ਕਰਵਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਕਰਵਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਵੱਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

★ ਜੇ ਚਮੜੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜਖਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਤੁਰੰਤ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧਣ ਕਾਰਨ, ਜਖਮਾਂ 'ਤੇ ਮੱਲਮ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਨਿਯਮਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਗਾਉ।

- ਮਧੂ ਸ਼ੈਲੀ, ਪਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 96434-42427)

ਮੱਕੀ ਦਾ ਆਚਾਰ (ਸਾਈਲੇਜ) ਸਮਝੋ ਦੁੱਧ ਦਾ ਭੰਡਾਰ

ਡਾ. ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (ਮੈਡੀਸਿਨ ਵਿਭਾਗ), ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਆਫ ਵੈਟਰਨਰੀ ਐਂਡ ਐਨੀਮਲ ਸਾਇੰਸ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਿਮਰਨ ਜੋਤ ਕੌਰ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਭਾਗ, ਪਾਰਸ ਨਿਊਟ੍ਰੀਸ਼ਨਸ ਪ੍ਰਾ. ਲਿ., ਮੋਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਬੰਧ, ਨਹੁੰ ਮਾਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵਰਤਮਾਨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਭਗ 81.18 ਲੱਖ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 75.0 ਲੱਖ ਵੱਡੇ ਪਸ਼ੂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ 176.3 ਮਿਲੀਅਨ (17.63 ਕਰੋੜ) ਟਨ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਉਪਲੱਭਤਾ / ਵਿਅਕਤੀ / ਦਿਨ 1120 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ। ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੁਧਾਧੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਡੇਅਰੀ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਕ ਵੱਡੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ 40 ਕਿਲੋ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕੁੱਲ 911 ਲੱਖ ਟਨ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਨਵੰਬਰ-ਦਸੰਬਰ ਅਤੇ ਮਈ-ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਸਖਤ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਦੇ ਆਚਾਰ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਚਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਮਹਿੰਗੇ ਦਾਣੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਸਤਾ ਦੁੱਧ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਮੀਂ (ਸਿੱਲੂ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਆਚਾਰ/ਸਾਈਲੇਜ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਈਲੇਜ ਇਕ ਉੱਚ-ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੀ ਚਾਰੇ ਦੀ ਫਸਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਈਲੇਜ ਦੇ ਗੈਰ ਫਲੀਦਾਰ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਢੁੱਕਵੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਰਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟ (Carbohydrate) ਦੀ ਵੱਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਟੀਨ (Protein) ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਈਲੇਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਟਾਈ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਐਨਾਇਰੋਬਿਕ (ਆਕਸੀਜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਫਰਮੈਂਟੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਆਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਾਭ :

★ ਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੈਕਟਿਕ ਐਸਿਡ (ਤੇਜ਼ਾਬ) ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਤੇ ਬਿਊਟਾਇਰਿਕ ਐਸਿਡ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

★ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

★ ਲੇਬਰ ਦਾ ਘੱਟ ਖਰਚਾ।

★ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੱਚਤ।

★ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

★ ਆਚਾਰ ਇਕ ਸਸਤੀ ਖੁਰਾਕ ਹੈ।

★ ਕਿਸਾਨ ਵੀਰ ਆਚਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਚ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਕਮਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ :

★ ਆਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਟੋਆ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਸੈੱਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉੱਚੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

★ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਮੀਂਹ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਓਥੇ ਨਾ ਖਲੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਚਾਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਚਾਰ ਲਈ ਚਾਰਾ ਕੱਟਣ ਦਾ ਸਹੀ ਸਮਾਂ :

★ ਮੱਕੀ ਦਾ ਆਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੀਜਣ ਤੋਂ 50-60 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦਾਣੇ

ਦੋਧੀਆ ਬਣਨ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤੇ ਦਾਣਿਆਂ ਉੱਪਰ ਮਿਲਕ ਲਾਈਨ (Milk line) 2/3 ਬਣ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਸਲ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਕੇ ਮਾਦੇ (Dry matter) ਦੀ ਮਾਤਰਾ 30-35 ਫੀਸਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਮੀਂ (Moisture) ਦੀ ਮਾਤਰਾ 65-70 ਫੀਸਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਆਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਟੋਏ ਦੀ ਤਿਆਰੀ :

★ ਟੋਆ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ

ਕਰ ਦਿਉ।

★ ਟੋਆ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਚਾਰੇ ਦੇ ਲੇਪ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਤੂੜ ਜਾਂ ਖੁੱਡ ਦਿਖੇ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

★ 45-50 ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਚਾਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਧੀਆ ਆਚਾਰ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ :

★ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਚਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਕੇ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਹਰਾ-ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਆਚਾਰ ਬਣਾਉਣ ਹੈ ਉਸ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

★ ਟੋਏ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਜਾਂ ਚੌੜਾਈ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਟੋਏ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ 1.5-2.0 ਮੀਟਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

★ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਕਿਊਬਿਕ ਮੀਟਰ ਵਿੱਚ 5 ਤੋਂ 6 ਕੁਇੰਟਲ ਚਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

★ 10 ਮੀਟਰ ਲੰਬਾਈ, 3 ਮੀਟਰ ਚੌੜਾਈ ਅਤੇ 2 ਮੀਟਰ ਡੂੰਘਾਈ ਵਾਲੇ ਟੋਏ ਵਿਚ 325 ਤੋਂ 360 ਕੁਇੰਟਲ ਕੁਤਰਿਆ ਚਾਰਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 10 ਮੱਝਾਂ/ਗਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ 20-30 ਕਿਲੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਫਸਲ ਨੂੰ 3-5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕੁਤਰ ਲਓ ਅਤੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਭਰ ਦਿਓ।

★ ਟੋਏ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 2 ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲਗਾਉ।

★ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਕਈ ਵੀ ਆਚਾਰ ਬਾਗਿਸ਼ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਆਚਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੁਸ਼ਕ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

★ ਟੋਏ ਵਿਚ ਕੁਤਰ ਕੇ ਪਾਏ ਚਾਰੇ ਨੂੰ ਟੈਰੇਟਰ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬਾ ਦਿਓ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ।

★ ਟੋਏ ਨੂੰ ਤਰਪਾਲ ਜਾਂ ਪੋਲੀਥੀਨ ਸੀਟ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਂ ਢੱਕ ਦਿਓ।

★ ਇਸ ਉਪਰੰਤ 2-3 ਇੰਚ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੋਟੀ ਤਹਿ ਪਾਓ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਰੇ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ।

★ ਉਪਰ ਤੂੜੀ ਜਾਂ ਪਹਾਲੀ ਦੀ 15-20 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਮੋਟੀ ਤਹਿ ਨਾਲ ਢੱਕ ਦਿਓ, ਫਿਰ ਇਸ ਉੱਪਰ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਕੇ ਲੇਪ

★ ਚੰਗਾ ਆਚਾਰ ਨਾ ਬਹੁਤ ਗਿੱਲ੍ਹਾ ਤੇ ਨਾ ਬਹੁਤ ਸੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

★ ਇਸ ਦੀ ਪੀ ਐਚ (ਤੇਜ਼ਾਬੀਪਣ) 3.7-4.5 ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਚਾਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ :

★ ਆਚਾਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਵਰਤਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਏ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਖੋਲੋ ਤਾਂ ਕਿ ਹਵਾ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਵੇ।

★ ਚਾਰਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਆਚਾਰ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤਕ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਆਚਾਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ

ਦੁਧਾਧੂ ਗਾਂਵਾਂ/ਮੱਝਾਂ ਲਈ 20-30 ਕਿਲੋ
ਝੋਟੀਆਂ/ਵੇਹੜੀਆਂ ਲਈ 10-12 ਕਿਲੋ
ਗੱਭਣ ਪਸ਼ੂ ਲਈ 15-20 ਕਿਲੋ
ਝੋਟਾ/ਸਾਨੂ ਲਈ 20-25 ਕਿਲੋ

★ ਕਈ ਪਸ਼ੂ ਆਚਾਰ ਖਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲੇ 6-7 ਦਿਨ ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਪਾਉ

★ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਆਚਾਰ, ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਆਚਾਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

★ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਆਚਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਚਾਰ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ 5-6 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

★ ਮੱਕੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਰੀ, ਬਾਜਰਾ, ਜਵੀ, ਨੇਪੀਅਰ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਆਚਾਰ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨੁਕਤੇ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮਾਂ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਖਰਚਾ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੀ ਕਰੀਏ

ਦੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਪੀਲੇ ਪੈਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ

ਗੁਰਤੋਗ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੋਨਿਕਾ ਗੁਪਤਾ, ਫਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿੰਨੂ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ 0.4 ਫੀਸਦੀ ਫੈਰਸ ਸਲਫੇਟ (400 ਗ੍ਰਾਮ ਫੈਰਸ ਸਲਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਇਹ ਛਿੜਕਾਅ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਕਰੋ।

ਅਮਰੂਦ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ : ਅਮਰੂਦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸਧਾਰਨ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖਵਾਂ ਚੋਟੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਮਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਦਾ ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਜਾਂ ਹਲਕਾ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੂਦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ 1.0 ਕਿਲੋ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ ਅਤੇ 500 ਗ੍ਰਾਮ ਅਣ-ਬੁਝਿਆ ਚੂਨਾ, 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜੂਨ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ

ਛੋਟਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਸਖਤ ਜਿਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਗੁਛਿ ਜਿਹੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਬ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ 0.3 ਫੀਸਦੀ (300 ਗ੍ਰਾਮ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਮੁਤਾਬਕ, 7 ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜਿੱਕ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ 0.45 ਫੀਸਦੀ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ (450 ਗ੍ਰਾਮ ਜਿੱਕ

ਘਾਟ ਟੀਸੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ 0.3% ਫੈਰਸ ਸਲਫੇਟ (300 ਗ੍ਰਾਮ) 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਆੜੂ : ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ : ਹਲਕੀਆਂ ਰੇਤਲੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਧ ਪੀ. ਐਚ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਆੜੂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ 'ਚ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਤੱਤ ਦੀ

ਸਲਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਨਾਖ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਮੋਟੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਹਿੱਸਾ

ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਟੀਸੀ ਦੇ ਵੱਧਦੇ ਨਵੇਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਮਾਰਚ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਹੇ ਤੱਤ ਦੀ ਘਾਟ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ 0.3% (3 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਫੈਰਸ ਸਲਫੇਟ ਦੇ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਅਪ੍ਰੈਲ, ਜੂਨ ਅਤੇ ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ :

1. ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਘੋਲ ਕਿਸੇ ਧਾਤੂ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।
2. ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਘੋਲ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸਾਇਣ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ।
3. ਜਿਸ ਤੱਤ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਤੱਤ ਦਾ ਹੀ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰੋ।
4. ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਕਰਨ

ਵਿੱਚ ਹਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਵੇਂ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰ ਦਿਉ।

ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ : ਅਮਰੂਦ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਨਵੇਂ ਪੱਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਹਲਕੇ ਪੀਲੇ ਜਿਹੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਂ ਵਧਣ ਨਾਲ ਪੀਲਾਪਣ ਇਕਸਾਰ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਤੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਫੈਰਸ ਸਲਫੇਟ ਦੇ 0.4 ਫੀਸਦੀ ਘੋਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਘੋਲ 400 ਗ੍ਰਾਮ ਫੈਰਸ ਸਲਫੇਟ ਨੂੰ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਘੋਲ ਦੇ 3-4 ਛਿੜਕਾਅ, 7 ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ ਤੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਅੰਬ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਅੰਬ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸਧਾਰਨ ਨਾਲੋਂ

ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਛੋਟਾ ਹੋ ਕੇ ਪੱਤੇ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਕੱਪ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ 3 ਕਿਲੋ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ + 1.5 ਕਿਲੋ ਅਣ-ਬੁਝਿਆ ਚੂਨਾ 500 ਲਿਟਰ

ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ : ਇਸ ਤੱਤ ਦੀ

ਲਈ ਫੈਰਸ ਸਲਫੇਟ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ।

ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਿਆਰੀ ਫਲ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾ ਆਵੇ। ਬਾਗਬਾਨ ਵੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਖਾਦਾਂ ਜਿਵੇਂ ਯੂਰੀਆ, ਡੀ.ਏ.ਪੀ ਪੋਟਾਸ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਅਣ-ਗੌਲਿਆ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਫਲ ਦੇ ਝਾੜ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਖਮ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ, ਮੁੱਖ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਕਾਫੀ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬੂਟਿਆਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵੱਡੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਿਆਂ 'ਤੇ ਜਿੱਕ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਆਮ ਹੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਬਾਗਬਾਨ ਵੀਰ ਤੁਰੰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ।

ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੇਤਲੀਆਂ, ਘੱਟ ਜੀਵਕ ਕਾਰਬਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਕਲਰਾਠੀਆਂ, ਵੱਧ ਚੂਨੇ ਵਾਲੀਆਂ, ਰੋੜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਧ ਫਾਸਫੋਰਸ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇਟ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਲਕੀਆਂ, ਘੱਟ ਜੀਵਕ ਕਾਰਬਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੂਨੇ ਵਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਕਲਰਾਠੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਦਾਬਹਾਰ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਲੋਹਾ 4.5 ਕਿਲੋ/ਏਕੜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੂਖਮ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਇਲਾਜ :

ਕਿੰਨੂ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ : ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਵਾਲੇ ਪੱਤੇ, ਸਧਾਰਨ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਰਹਿ

ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੂ ਵਿੱਚ ਬਹਾਰ ਦੀ ਫੇਟ ਨੂੰ ਇਹ ਛਿੜਕਾਅ ਅਖੀਰ-ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿਓ ਪਰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਛੇਤੀ ਫੇਟ ਲਈ ਅੱਧ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨਾ ਛਿੜਕਾਅ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ।

ਕਿੰਨੂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿੱਕ ਦੀ ਘਾਟ, ਬੂਟੇ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਫਲ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਤੀਜੇ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਕ ਅਤੇ ਮੈਗਨੀਜ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ (4.70 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਅਤੇ ਮੈਗਨੀਜ਼ ਸਲਫੇਟ (3.30 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਅਖੀਰ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਅੱਧ ਅਗਸਤ ਦੋਰਾਨ ਸਪਰੇਅ ਕਰੋ।

ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ : ਰੇਤਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਕਿੰਨੂ ਤੇ ਬੂਟਿਆਂ 'ਚ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਉਪਰਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਹਲਕੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਨਜ਼ਰ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਤ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ ਦਾ 0.47 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਘੋਲ (470 ਗ੍ਰਾਮ ਜਿੱਕ ਸਲਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀ 100 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ) ਦਾ

ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਰਲੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਿਕਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਘਾਟ (ਪੀਲਾਪਣ) ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਵਧਣ ਨਾਲ ਬੂਟੇ

ਹਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ,
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਸਰਹੰਦ
ਮੋ. 98550-10005

ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅੱਧ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅੱਧ ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਸਾਵਣ ਵੀ ਆਖ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਸੁਹਾਵਣੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਚਹੁੰ ਪਾਸੀ ਹਰਿਆਵਲ ਬਿਖੇਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਬਾਰਸ਼ ਦੀ ਪਈ ਕਿਣ-ਮਿਣ ਮਗਰੋਂ ਅਸਮਾਨੀ ਪਈ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਦੀ ਝਲਕ, ਮੋਰਾਂ ਦਾ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਣ ਤੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ 'ਚ ਕੋਇਲ ਦੀ ਕੂ-ਕੂ ਦਾ ਗੂੰਜਣਾ ਇਹ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਾਲ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਆਇਆ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਕੁੜੀਓ, ਲੈ ਕੇ ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ...

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹਰ ਮਹੀਨਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਤੇ ਕਈ ਖਾਸ ਤਿੱਥ ਤਿਉਹਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ

ਜਦੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਘਰ ਕੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਕੋਠਿਆਂ ਨੂੰ ਚੀਕਣੀ ਮਿੱਟੀ 'ਚ ਤੂੜੀ ਰਲਾ ਕੰਧਾਂ ਕੋਠਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿੱਪ ਕੇ ਸਾਉਣ ਦੀ ਝੜੀ

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕੋਈ ਸਾਉਣ ਦੇ

ਅੰਦਰ ਸਮੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੋਲੀਆਂ ਪੇਕਿਆਂ ਤੇ ਸੁਹਿਰਿਆਂ ਦੇ ਗਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਹੀ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਪੇਕੇ ਆਈ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਮਾਹੀ ਲੈਣ ਲਈ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਹੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਨਖਰੇ ਭਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਲੋਕ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ :

ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੇ ਤੂ ਆਇਆ ਗੱਡੀ ਜੋੜ ਕੇ,
ਅਸਾਂ ਨਹੀਉਂ ਜਾਣਾ ਲੈ ਜਾ ਖਾਲੀ ਗੱਡੀ ਮੋੜ ਕੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਪੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਸੱਜ ਵਿਆਹੀ ਧੀ ਨੂੰ ਸਾਉਣ ਦਾ ਸੰਧਾਰਾ ਦੇਣ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਪੇ, ਭਰਾ ਭਤੀਜੇ ਵੇਖ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਹ ਪੇਕੇ ਘਰੋਂ ਆਏ ਸੰਧਾਰੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਉਂ ਕਰਦੀ :

ਆਇਆ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਕੁੜੀਓ,
ਲੈ ਕੇ ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ।
ਪੇਕੇ ਘਰੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਈਆਂ ਝਾਂਜਰਾਂ,
ਮਾਰ ਅੱਡੀ ਛਣਕਾਵਾਂ।
ਖੱਟਾ ਡੋਰੀਆ ਉੱਡ-ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ,
ਜਦ ਮੈਂ ਪੀਂਘ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ।
ਸਾਉਣ ਦਿਆ ਬੱਦਲਾ ਵੇ, ਮੈਂ
ਤੇਰਾ ਜਸ ਗਾਵਾਂ।

ਵਿਆਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਵੀਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੋਹ ਵਿਆਹੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜ ਬੋਲੀਆਂ 'ਚ ਇਉਂ ਝਲਕਦਾ ਹੈ :

ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਨੀਂ ਸਰੂ ਦਾ ਬੂਟਾ,
ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਲਾ ਰੱਖਦੀ।
ਪੁੱਤ ਵੀਰ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਮੇਰਾ ਨਿਉਂ
ਜੜ੍ਹ ਬਾਬਲ ਦੀ।
ਪੰਜ ਪੌੜੀਆਂ ਚੁਬਾਰਾ ਟੱਪ ਜਾਵਾਂ,

ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਕੁਝ ਆਖੇ ਨਾ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵੀ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ :

ਲੰਘ ਗਿਆ ਵੇ ਮਾਹੀਆ ਸਾਵਣ ਲੰਘ ਗਿਆ,
ਸਾਰੀ ਧਰਤ ਲਲਾਰੀ ਸਾਵੀ ਰੰਗ ਗਿਆ,
ਹਾਣ ਮੇਰੇ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਬਾਰੀਂ ਪੀਂਘਾਂ ਪਾਈਆਂ,
ਮੈਂ ਤੱਤੜੀ ਪਈ ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਸੰਗ ਖੇਡਾਂ ਪੂਣ ਸਲਾਈਆਂ,
ਆਉਣ ਤੇਰੇ ਦਾ ਲਾਰਾ ਸੂਲੀ ਟੰਗ ਗਿਆ,
ਲੰਘ ਗਿਆ ਵੇ ਮਾਹੀਆ ਸਾਵਣ ਲੰਘ ਗਿਆ।

ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਤਿੱਥ-ਤਿਉਹਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤੀਜ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਤੇ ਕੁਆਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਚਾਵਾਂ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ-ਚਿੜੀਆਂ ਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੀਜ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ 'ਤੀਆਂ ਤੀਜ ਦੀਆਂ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਹਰਿਆਲੀ 'ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਮਾਪੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਧਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ, ਬਿਸਕੁਟ ਤੇ ਹੋਰ ਮਠਿਆਈਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਸੁਹਰੇ ਘਰ ਬੈਠੀਆਂ ਸਜ-ਵਿਆਹੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਜਾ ਆਪਣੇ ਹਾਣ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਪੇਕਿਆਂ ਘਰ ਬਿਤਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਮਹਿੰਦੀ ਲਾਉਂਦੀਆਂ, ਚੂੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਪਿੱਪਲਾਂ, ਟਾਹਲੀਆਂ ਤੇ ਪੀਂਘਾਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ, ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਦੇ ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ। ਸਾਉਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਮੌਸਮ ਸੁਹਾਵਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ-ਚਿੜੀਆਂ ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੀਂਘਾਂ ਬੂਟਦੀਆਂ ਗਿੱਧਾ ਕਿੱਕਲੀ ਤੇ ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ। ਇਹ ਤੀਜ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਤੀਆਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਤੇਰਾਂ ਦਿਨ ਤਕ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਰੁੱਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੋ ਗੂੜਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਗਵਾਈ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਪਲ, ਬੋਹੜ ਤੇ ਟਾਹਲੀਆਂ ਜਹੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅਲੋਪ ਹੋਣਾ

ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਈ ਖਾਸ ਤਿੱਥ ਤਿਉਹਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਮਹੀਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਅੱਧ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅੱਧ ਅਗਸਤ ਤੱਕ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਸਾਵਣ ਵੀ ਆਖ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਸੁਹਾਵਣੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਚਹੁੰ ਪਾਸੀ ਹਰਿਆਵਲ ਬਿਖੇਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੱਠੀ-ਮੱਠੀ ਬਾਰਸ਼ ਦੀ ਪਈ ਕਿਣ-ਮਿਣ ਮਗਰੋਂ ਅਸਮਾਨੀ ਪਈ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਦੀ ਝਲਕ, ਮੋਰਾਂ ਦਾ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਣ ਤੇ ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬਾਗਾਂ 'ਚ ਕੋਇਲ ਦੀ ਕੂ-ਕੂ ਦਾ ਗੂੰਜਣਾ ਇਹ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਮਾਹੌਲ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਸਾਲ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਅਸਮਾਨੀ ਪਈ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਦੀ ਝਲਕ ਵੇਖ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਮਨ ਸੱਤਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਰੁਹਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਾਨਸੂਨ ਦੀ ਇਹ ਬਾਰਸ਼ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਫਸਲ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਉਮੀਦ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਮੰਗ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਦੇ ਛਰਾਟੇ, ਸਾਉਣ ਦੀਆਂ ਝੜੀਆਂ ਤੇ ਠੰਢੀਆਂ ਵਗਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਮੌਸਮ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ 'ਚ

ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਧਾਂ ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ 'ਚ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਏ ਜਾ ਸਕਣ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਉਂ ਵਰਤਾਰਾ ਵੀ ਵਰਤ ਜਾਂਦਾ ਜਦੋਂ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਸੁੱਕਾ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਬਿਨਾਂ ਮੀਂਹ ਕਈ ਤੋਂ 'ਤਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਗੁੱਡੀ ਫੂਕਣ ਦਾ ਰਵਾਜ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ ਤੇ ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਸਾਉਣ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈ ਦਿਨ ਬਾਰਸ਼ ਨੇ ਪੈਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਬਣਾ ਬਨੇਰੇ ਤੇ ਰੱਖ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਰਵਾਜ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸੀ, ਹੁੰਦਾ ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਆਹਰੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ-ਫਤੀਰਾਂ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਤੇ ਮੁਸਾਫਰ ਬਣਾਉਣਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁੱਡੀ ਫੂਕਣ ਤੇ ਬਰਸਾਤੀ ਮੁਸਾਫਰ ਜਹੇ ਟੋਟਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਬਰ ਆਪਣੀ ਮਸਤੀ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਨੱਚ-ਨੱਚ ਗਾਉਣਾ ਕਿ :

ਰੱਬਾ ਰੱਬਾ ਮੀਂਹ ਵਰਸਾ, ਸਾਡੀ ਕੋਠੀ ਦਾਣੇ ਪਾ,
ਕਾਲੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਕਾਲੇ ਰੋੜ੍ਹ, ਮੀਂਹ ਵਰਸਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰੇ ਜ਼ੋਰ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੋਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਮਨਪਸੰਦ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਪੂਜਾ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ

ਸੋਮਵਾਰ ਦਾ ਵਰਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ 16 ਸੋਮਵਾਰ ਦਾ ਵਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਕੁਆਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਧੇਰੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੁਆਰੀ ਸਾਉਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦਾ ਮਨਪਸੰਦ ਵਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਸੁਹਾਗਣ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਖਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੁਹਾਗਣ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਮਹਿੰਦੀ ਵੀ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਹਰਾ ਰੰਗ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਖਾਸ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਔਰਤਾਂ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸੂਟ ਦੁਪੱਟੇ ਤੇ ਚੂੜੀਆਂ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਂਜ ਵੀ ਹਰਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਸ਼ਿਵ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਲੋਕ ਗੀਤ ਟੱਪੇ ਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਕਰ ਗਿੱਧਿਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਅਜਿਹਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਚੱਕ ਕੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ।
ਵੀਰ ਲੈ ਕਿਆ ਭਜਾ ਕੇ ਬੋਤਾ ਖੜ੍ਹੀ, ਵੇਖਾਂ ਨਿੰਮ ਵਿਚਦੀ।
ਬੋਤੇ ਚਰਦੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਉਂਦੇ,
ਸਰਵਣ ਵੀਰ ਕੁੜੀਓ।

ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦ ਸਮੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਤੀਆਂ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ, ਹੋਟਲਾਂ ਅਤੇ ਪੈਲਾਂ ਵਿਚ ਮਨਾਅ 'ਮਨ' ਪ੍ਰਚਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਝਲਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

‘ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ’ ਮਹਾਵਾਕ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਨਾਫਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਗਏ । ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਚੰਦੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਚੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਲੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਛੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਦਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿੱਥੋਂ ਉਹ ਕੀਮਤੀ ਰੁੱਖ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ’ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਅੱਜ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਤਿੰਨੋਂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ । ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪੀਣਯੋਗ ਪਾਣੀ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖਾਤਮੇ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕੁਦਰਤ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ, ਚਰੇ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਵਸਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਖਾਧ ਖੁਰਾਕ ਖੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸਿਰਫ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੋਣ ਉੱਤੇ ਆਟਾ ਚੌਲ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ, ਕਬੂਤਰਾਂ, ਤੋਤਿਆਂ, ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾਣਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਸ਼ੁੱਧ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੌੜੇ ਜਾਣ । ਕਿਸਾਨ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ-ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਅੱਜ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਕਟ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਸ ਸੰਕਟ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਕੌਣ ਹੈ ? ਉਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਨਾ ਬਖਸ਼ੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਕੁਝ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਖਾਤਰ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ, ਮਾਸੂਮ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ, ਕੀੜਿਆਂ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਦਾਅ ਉੱਪਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਨ ? ਬੀ. ਟੀ. ਬੀਜ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ ? ਨਾ-ਨਵਿਆਉਣ ਯੋਗ ਸੋਮਿਆਂ ’ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਅ ਕੇ ਉਰਜਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਲਾਂਟ ਕਿਸ ਨੇ ਲਾਏ ?

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਕੌਣ ਹੈ ? ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਹਨ । ਵੱਡੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ । ਸ਼ੁੱਧ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਅਤੇ ਬਨਸਪਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਜੋਕੇ ਮੋੜ ’ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਪਾਈ ਤਾਂ ਮਾਰੂ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ । ‘ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ’ ਮਹਾਵਾਕ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਕਮ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਨਾਫਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਦੇ ਗਏ । ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਚੰਦੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਚੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਲੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਛੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ

ਅਦਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਅਸੈਂਬਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿੱਥੋਂ ਉਹ ਕੀਮਤੀ ਰੁੱਖ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ’ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਡੈਮ ਸੇਫਟੀ ਐਕਟ ਰਾਹੀਂ ਹੁਣ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਉੱਪਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੋਚ ਲਿਆ ਹੈ । ਬੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੇ ਨਾਮੁਰਾਦ ਰੋਗ ਨੇ ਜਕੜ ਲਿਆ ਹੈ । ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ’ਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ । ਉਹ ਹਰ ਮੁਨਾਫਾ

ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੈਕਟਰ ’ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਲੋਕ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਿਲ-ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਮਰ ਜਾਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ । ਮਨੁੱਖਤਾ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਦੇ ਨਾਂਅ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫੇ ਖਾਤਰ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜੰਗਲ ਵੱਢ ਲਏ ਗਏ । ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ, ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ । ਪਾਣੀ ਦੇ ਰੀਚਾਰਜ ਦੇ ਸੋਮੇ ਖਤਮ

ਆਓ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਮੁੜ ਕਾਇਮ ਕਰੀਏ

ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਖਾਤਮੇ ਵੱਲ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਾਡੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਹਨ । ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗਾੜਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ-ਬਖਸ਼ਣ ਯੋਗ ਗੁਨਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਤਾ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਜਾਨ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਨਅਤ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹਵਾ ਵਿੱਚ 51 ਫੀਸਦੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ 25 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਵਾਤਾਅਨੁਕੂਲਣ ਤੋਂ 11 ਫੀਸਦੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਦਾ ਹੈ । ਕਿਸਾਨ ਗੜ੍ਹੀ, ਸਾਉਣੀ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਦਿਨ ਲਈ ਕਣਕ, ਝੋਨੇ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ 4 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਦਾ ਠੋਸ ਹੱਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਉੱਪਰ ਜੋ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹਵਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕੌਣ ਦੇਵੇਗਾ ? ਉਸ ਦਾ ਠੋਸ ਹੱਲ ਕੌਣ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ? ਕੋਰੋਨਾ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਜਦ ਸਭ ਕੁਝ ਬੰਦ ਸੀ ਤਾਂ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਕੋਠਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸੀ । ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਕਣਕ, ਝੋਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਉੱਦੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਦਿਨ ਲਈ ਜੋ 4 ਫੀਸਦੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਅੱਠ ਘੰਟੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸਾਨ ਢਿੱਜਣ ਬੀਜ ਕੇ ਕਣਕ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੱਬ ਦੇਵੇ । ਦੂਸਰਾ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਲਈ ਪਰਾਲੀ ਦੀਆਂ ਗੱਠਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਗੱਠਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਭੱਠਿਆਂ ਅਤੇ ਥਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਂਅ ਉੱਪਰ ਲਕੀਰ ਵੱਜ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੇਤਾਂ ਕੰਢੇ ਲੱਗੇ ਰੁੱਖ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣਗੇ । ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਿਰੋਂ ਇਹ ਉਲੂਮਾ ਵੀ ਲੱਭ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਹਿੱਕ ਲੂਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ’ਤੇ ਦਸ ਰੁੱਖ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰੇ । ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵੱਲੋਂ ਖਾਲੀ ਥਾਂਵਾਂ ’ਤੇ ਬੂਟੇ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੁੱਖ ਉਗਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫਿਰ ਹਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹਵਾ ਸ਼ੁੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ । ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਿੰਨੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਹੱਕ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਣੀ ਹਰ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਨਹਿਰੀ ਖਾਲ ਜੋ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਛਿਜਰੇ ’ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਦੂਸਰਾ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਵੱਡੇ ਬੋਰ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਲਾ ਅਤੇ ਬੱਜਰੀ ਭਰ ਕੇ ਉੱਪਰ ਜਾਲੀ ਲਾ ਕੇ ਬਰਸਾਤੀ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਹੇਠ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਸ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੀ ਉੱਪਰ ਆਵੇਗਾ । ਆਓ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰਸੋ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਇਮ ਕਰੀਏ । ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੱਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਈਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰੀਏ ।

- ਕੰਵਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ

ਕਿਸਾਨ ਵੀਰਾਂ ਲਈ

ਇਸ ਹਫਤੇ ਦੇ ਖੇਤੀ ਰੁਝੇਵੇਂ

ਝੋਨਾ : ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਪਨੀਰੀ ਲਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ 2 ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਖੜ੍ਹਾ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਉ, ਜਦੋਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਜਜ਼ਬ ਹੋਣ ਨੂੰ 2 ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ। ਪੀ. ਆਰ-126 ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੁਆਈ 15 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਝੋਨੇ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 60 ਗ੍ਰਾਮ ਸਾਥੀ (ਪਾਈਰੀਥਿਓਰਿਥਿਨ ਈਥਾਈਲ)

10 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 1200 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਬੂਟਾਕਲੋਰ 50 ਤਾਕਤ ਜਾਂ 500 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਅਨੀਲੋਫਾਸ 30 ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਪਰੀਟੀਲਾਕਲੋਰ 50 ਤਾਕਤ 600 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਜਾਂ ਪਰੀਟੀਲਾਕਲੋਰ 37 ਈ. ਡਬਲਯੂ. 750 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਜਾਂ ਸਟੋਪ 30 ਤਾਕਤ 1000-1200 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 60 ਕਿਲੋ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਰਤੋ। ਪਨੀਰੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਨਦੀਨਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਇੱਕਸਾਰ ਛੱਟਾ ਦਿਉ। ਸੁਅੰਕ ਅਤੇ ਮੋਥਿਆਂ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੌਮਿਨੀਗੋਲਡ 10 ਐਸ. ਸੀ. (ਬਿਸਪਾਇਰੀਥਿਕ) ਨੂੰ 150 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਲੁਆਈ ਤੋਂ 20-25 ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਜਿਹਨਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਪਟੋਕਲੋਆ (ਚੀਨੀ) ਘਾਹ ਅਤੇ ਕਣਕੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ 400 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਰਾਈਸਸਟਾਰ 6.7 ਈ. ਸੀ. (ਫਿਨੋਕਸਾਪ੍ਰੋਪ) ਨੂੰ 150 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਤੋਂ 20-25 ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਸੁਅੰਕ, ਮੋਥੇ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਨੋਵੀਕਸਿਡ 3.25 ਓ. ਡੀ. 500 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਜਾਂ ਏਕੋਤਸੂ 4.3 ਡਬਲਯੂ. ਜੀ. 40 ਗ੍ਰਾਮ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮੋਥੇ ਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਲਈ ਐਲਗਰਿਪ (ਮੈਟਸਲਫੂਰਾਨ) 30 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ ਸਨਰਾਈਸ 15 ਤਾਕਤ 50 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ ਲੋਡੇਕਸ 60 ਤਾਕਤ 40 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ ਸੈਗਮੈਟ 16 ਗ੍ਰਾਮ ਜਾਂ 8 ਗ੍ਰਾਮ ਐਲਮਿਕਸ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਨੂੰ 150 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਲੁਆਈ ਦੇ 20-25 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਬਾਸਮਤੀ : ਪੂਜਾ ਬਾਸਮਤੀ-1847, ਪੰਜਾਬ ਬਾਸਮਤੀ-7, ਪੰਜਾਬ ਬਾਸਮਤੀ-5, ਪੂਜਾ ਬਾਸਮਤੀ-1718 ਅਤੇ ਪੂਜਾ-1121 ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੁਆਈ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਸਮਤੀ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਬੀਜ ਰਾਹੀਂ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ (ਝੰਡਾ ਰੋਗ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ 3 ਗ੍ਰਾਮ ਸਪਰਿੰਟ ਨੂੰ 10-12 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋ ਬੀਜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸੋਧ ਕੇ ਬੀਜ। ਬਾਸਮਤੀ

ਨੂੰ ਜੜ੍ਹਗੰਢ ਨੀਮਟੋਡ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਨੀਰੀ ਬੀਜਣ ਤੋਂ 10 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ 40 ਗ੍ਰਾਮ ਸਰੋਂ ਦੀ ਖਲ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਏਕੜ) ਨੂੰ 40 ਛੋਟੇ ਬਰਾਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟ ਕੇ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਦੌਰਾਨ 10 ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਏਕੜ ਖੇਤ ਵਿੱਚ 40 ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਨੱਥੀ ਕਰੋ। ਟ੍ਰਾਈਕੋਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, 10 ਫਿਰੋਮੋਨ ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਤਣੇ ਦੇ ਗੜ੍ਹੇ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਮਾਦ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮੀ ਘਾਹ, ਮੋਥੇ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 1200 ਗ੍ਰਾਮ ਟ੍ਰਿਸਕੇਲ/ਤ੍ਰਿਸੁਕ (2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 44% + ਮੈਟਰੀਬਿਊਜ਼ਿਨ 35% + ਪਾਈਰੀਥਿਓਰਿਥਿਨ ਈਥਾਈਲ 1.0%) ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਜੀ. ਜਾਂ 1000 ਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਡੀਕਾ (2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 48% + ਮੈਟਰੀਬਿਊਜ਼ਿਨ 32% + ਕਲੋਰੀਮਿਯੂਰਾਨ ਈਥਾਈਲ 0.8%) ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਜੀ. ਨੂੰ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ, ਜਦੋਂ ਨਦੀਨ 3-5 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ, ਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਸਪਰੇਅ ਆਦਿ ਕਰੋ। ਡੀਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਖੜ੍ਹੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 80 ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. ਨੂੰ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਲਪੇਟਾ ਵੇਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੌੜੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 3-5 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 800 ਗ੍ਰਾਮ 2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 80 ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. ਜਾਂ 400 ਮਿਲੀਲੀਟਰ 2,4-ਡੀ ਆਮਾਈਨ ਸਾਲਟ 58 ਐਸ. ਐਲ. ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਕਪਾਹ : ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਧੂ ਖੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਉ। ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ

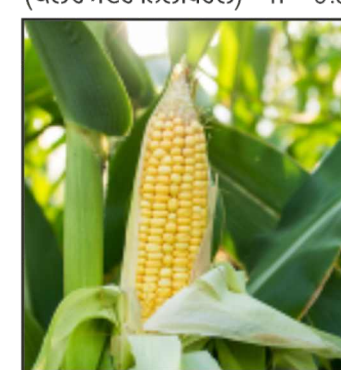

ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 2-3 ਗੋਡੀਆਂ ਕਰੋ, ਪਹਿਲੀ ਗੋਡੀ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਹਿਲੇ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰਿਫਾਲੀ ਟਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਟਿੱਲਰ/ਰੇਟਰੀ ਵੀਡਰ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਫਸਲ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਜਾਂ ਟੀਡੇ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰੋ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਇਟਸਿੱਟ ਨਦੀਨ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂ ਬਰਸਾਤ ਮਗਰੋਂ ਉੱਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸਟੋਪ 30 ਤਾਕਤ ਇੱਕ ਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕੋ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲ ਵਿੱਚ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤ ਵੱਤਰ ਅਉਣ 'ਤੇ 500 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਹਿਟਵੀਡ ਮੈਕਸ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ (ਪਾਈਰੀਥਿਓਰਿਥਿਕ ਸੋਡੀਅਮ 6% + ਕੁਇਜ਼ਾਲੋਫਾਪ ਇਥਾਈਲ 4%) ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ 'ਤੇ ਘਾਹ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ ਮੌਸਮੀ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਲਪੇਟਾ ਵੇਲ (ਗੁਆਰਾ ਵੇਲ) ਦੀ ਵੀ 2 ਤੋਂ 5 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਚੰਗਾ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਮਾਦ : ਤਣੇ ਦੇ ਗੜ੍ਹੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਟਰਾਈਕੋਕਾਰਡਾ ਕਿਲੋਨਸ ਮਿੱਤਰ ਕੀੜੇ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਟਰਾਈਕੋ-ਕਾਰਡ (20,000 ਪ੍ਰਜੀਵੀ ਅੰਡੇ ਪ੍ਰਤੀ

ਏਕੜ) ਨੂੰ 40 ਛੋਟੇ ਬਰਾਬਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟ ਕੇ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅਕਤੂਬਰ ਦੌਰਾਨ 10 ਦਿਨ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਏਕੜ ਖੇਤ ਵਿੱਚ 40 ਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਨੱਥੀ ਕਰੋ। ਟ੍ਰਾਈਕੋਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, 10 ਫਿਰੋਮੋਨ ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਤਣੇ ਦੇ ਗੜ੍ਹੇ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਮਾਦ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਮੌਸਮੀ ਘਾਹ, ਮੋਥੇ ਅਤੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 1200 ਗ੍ਰਾਮ ਟ੍ਰਿਸਕੇਲ/ਤ੍ਰਿਸੁਕ (2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 44% + ਮੈਟਰੀਬਿਊਜ਼ਿਨ 35% + ਪਾਈਰੀਥਿਓਰਿਥਿਨ ਈਥਾਈਲ 1.0%) ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਜੀ. ਜਾਂ 1000 ਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਡੀਕਾ (2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 48% + ਮੈਟਰੀਬਿਊਜ਼ਿਨ 32% + ਕਲੋਰੀਮਿਯੂਰਾਨ ਈਥਾਈਲ 0.8%) ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਜੀ. ਨੂੰ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ, ਜਦੋਂ ਨਦੀਨ 3-5 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ, ਪਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਸਪਰੇਅ ਆਦਿ ਕਰੋ। ਡੀਲੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਖੜ੍ਹੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ 800 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 80 ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. ਨੂੰ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਲਪੇਟਾ ਵੇਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੌੜੇ ਪੱਤੇ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 3-5 ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 800 ਗ੍ਰਾਮ 2,4-ਡੀ ਸੋਡੀਅਮ ਸਾਲਟ 80 ਡਬਲਯੂ. ਪੀ. ਜਾਂ 400 ਮਿਲੀਲੀਟਰ 2,4-ਡੀ ਆਮਾਈਨ ਸਾਲਟ 58 ਐਸ. ਐਲ. ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਮੱਕੀ : ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਧੂ ਖੜ੍ਹਾ ਪਾਣੀ ਖੇਤ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਉ। ਫਾਲ ਆਰਮੀਵਰਮ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 0.4 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐਸ. ਸੀ. (ਕਲੋਰਾਐਟਰਾਨਿਲੀਪਰੋਲ) ਜਾਂ 0.5

ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਡੈਲੀਗੇਟ 11.7 ਐਸ. ਸੀ. (ਸਪਾਈਨਟੋਰਮ) ਜਾਂ 0.4 ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਜ਼ਾਈਲ 5 ਐਸ. ਜੀ. (ਐਮਾਮੋਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ) ਪ੍ਰਤੀ ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। 20 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਦੀ ਫਸਲ ਲਈ 120 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਵਰਤੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫਸਲ ਦੇ ਵਧੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 200 ਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਤੱਕ ਵਧਾਉ, ਪਰ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੀ ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਧਾਉ। ਕੀੜੇ ਦੀ ਕਾਰਗਰ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਛਿੜਕਾਅ ਮੱਕੀ ਦੀ ਗੋਭ ਵੱਲ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ

। ਜੇ ਹਮਲਾ ਧੌੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਸਲ 40 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ/ਜੈਵਿਕ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ (ਲਗਭਗ ਅੱਧਾ ਗ੍ਰਾਮ) ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੋਭਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਫਾਲ ਆਰਮੀਵਰਮ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਰਣ ਬਣਾਉਣ ਲਈ 5 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐਸ. ਸੀ. (ਕਲੋਰਾਐਟਰਾਨਿਲੀਪਰੋਲ) ਜਾਂ ਡੈਲੀਗੇਟ 11.7 ਐਸ. ਸੀ. (ਸਪਾਈਨਟੋਰਮ) ਜਾਂ 5 ਗ੍ਰਾਮ ਮਿਜ਼ਾਈਲ 5 ਐਸ. ਜੀ. (ਐਮਾਮੋਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ) ਜਾਂ 25 ਗ੍ਰਾਮ ਡੋਲਫਿਨ ਡਬਲਯੂ. ਜੀ. ਜਾਂ 25 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਡਾਈਪਲ 8 ਐਲ (ਬੋਸੀਲਸ ਬੁਰੀਨਜਿਐਨਸਿਸ ਕੁਰਸਟਾਕੀ) ਨੂੰ 10 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਲਾਓ। ਜੇਕਰ ਕਣਕ ਦੇ ਵੱਢ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਬੀਜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਮੁਤਾਬਿਕ ਫਾਸਫੋਰਸ ਪਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਫਾਸਫੋਰਸ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪੋਟਾਸ਼ ਖਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰੋ, ਜੇਕਰ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪੋਟਾਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇ। ਡੀਲੇ/ਮੋਥੇ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 400 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ 2,4-ਡੀ ਆਮਾਈਨ ਸਾਲਟ 58 ਐਸ. ਐਲ. ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ 20-25 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ 150 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਮੂੰਗਫਲੀ : 13 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ, 50 ਕਿਲੋ ਸਿੰਗਲ ਸੁਪਰਫਾਸਫੇਟ ਖਾਦ ਅਤੇ 17 ਕਿਲੋ ਮਿਊਰੇਟ ਆਫ ਪੋਟਾਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਰਤੋ। ਜੇਕਰ ਮੂੰਗਫਲੀ ਕਣਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੀਜੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਫਾਸਫੋਰਸ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੁਪਰ ਫਾਸਫੇਟ ਨਾ ਪਾਓ। ਜਿੰਕ ਦੀ ਘਾਟ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ 25 ਕਿਲੋ ਜਿੰਕ ਸਲਫੇਟ (21%) ਜਾਂ 16 ਕਿਲੋ ਜਿੰਕ ਸਲਫੇਟ (33%) ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਪਾਉ। ਜਿੰਕ ਸਲਫੇਟ ਦੀ ਏਨੀ ਮਿਕਦਾਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਫਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।

ਦਾਲਾਂ : ਮੱਛ (ਮੱਛ-883, ਮੱਛ-114, ਮੱਛ-338) ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਅਤੇ ਮੂੰਗੀ (ਐਮ. ਐਲ.-1808, ਐਮ. ਐਲ.-2056 ਅਤੇ ਐਮ. ਐਲ.-818 ਕਿਸਮਾਂ) ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਕਰੋ।

ਹਰੇ ਚਾਰੇ : ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਹਰਾ ਚਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬਿਜਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਗੈਰ-ਫਲੀਦਾਰ ਅਤੇ ਫਲੀਦਾਰ ਚਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੱਕੀ + ਰਵਾਂਹ ਰਲਾ ਕੇ ਬੀਜੋ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਚਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ : ਇਹ ਸਮਾਂ ਵੇਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਲਵਾ ਕੱਦੂ, ਘੀਆ ਕੱਦੂ, ਕਰੇਲਾ, ਕਾਲੀ ਤੋਰੀ, ਪੇਠਾ, ਟੀਡਾ ਅਤੇ ਵੰਗੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ। ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਰੋਗ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਿੰਡੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸੁਹਾਵਨੀ, ਪੰਜਾਬ ਲਾਲਿਆ ਅਤੇ ਲੋਬੀਆ ਦੀ ਕਉਪੀਅ-263 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਲਈ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਚਾਈ 4-5 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ

ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਟਮਾਟਰ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਅਗੇਤੋਂ ਝੁਲਸ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45 ਅਤੇ 600 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ। ਭਿੰਡੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਸੁਹਾਵਨੀ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਲਾਲਿਆ ਕਿਸਮਾਂ ਬੀਜਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਉ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸਮਾਂ ਪੀਲੇ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਰੋਗ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। 15-20 ਟਨ ਗਲੀ-ਸੜੀ ਰੂੜੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 40 ਕਿਲੋ ਯੂਰੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਪਾਉ। ਬੈਂਗਣ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਲਗਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ 80 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕੋਰਾਜਨ 18.5 ਐਸ. ਸੀ. (ਕਲੋਰਾਐਟਰਾਨਿਲੀਪਰੋਲ) ਜਾਂ 80 ਗ੍ਰਾਮ ਪ੍ਰੋਕਲੇਮ 5 ਐਸ. ਜੀ. (ਐਮਾਮੋਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ) ਜਾਂ 100 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਸੁਮੀਨੀਡੀਨ 20 ਈ. ਸੀ. (ਫੈਨਵਲਰੇਟ) ਜਾਂ 200 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਰਿਪਕਾਰਡ 10 ਈ. ਸੀ. (ਸਾਈਪਰਮੈਥਰਿਨ) ਜਾਂ 160 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਡੈਸਿਸ 2.8 ਈ. ਸੀ. (ਡੈਲਟਾਮੈਥਰਿਨ) 100-125 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਛਿੜਕੋ। ਪ੍ਰੋਕਲੇਮ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 3 ਦਿਨ ਅਤੇ ਕੋਰਾਜਨ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 7 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਫਲ ਨਾ ਤੌੜੋ। ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਕੇ ਫਲ ਤੋੜ ਲਵੋ ਅਤੇ ਕਾਢੇ ਫਲ ਤੋੜ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਡੁੱਘੇ ਦਬਾ ਦਿਉ। ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਮੌਸਮ ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੇ ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਗਾਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਿਰਚਾਂ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ 250 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਫੋਲੀਕਾਰ ਜਾਂ 750 ਗ੍ਰਾਮ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45 ਜਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ ਨੂੰ 250 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ।

ਬਾਰਾਬਾਨੀ : ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਰਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਪਈ ਤਾਂ ਫਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਬ, ਨਾਸ਼ਪਤੀ, ਲਿੰਬੂ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਉਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਹਲਕੀਆਂ ਸਿੰਚਾਈਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੋ। ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਦੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਦੀ ਮੱਥੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ 16 ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਗਾਉ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਰਸਾਤ ਵਾਲੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਬਾਰਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਬੰਦੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਟੋਏ ਪੁੱਟਣ ਅਤੇ ਭਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬਰਸਾਤਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਪੋਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਨਦੀਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਘਾਹ, ਭੰਗ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਉੱਥੋਂ ਪੁੱਟ ਦਿਉ।

ਪਸ਼ੂ-ਪਾਲਣ : ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਸ਼ੈਡ ਅੰਦਰ ਸਾਫ਼-ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਮਲ-ਮੂਤਰ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਮੱਛਰ, ਮੱਥੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿੱਚੜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਖੂਨ ਚੂਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਪਰੇਅ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਰੇੜਾਂ ਅਤੇ ਕੋਨਿਆਂ ਤੇ। ਦੋ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਸਪਰੇਅ ਦੋਬਾਰਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ। 6 ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਪੱਠੇ, ਖੁਰਕ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਉਪਰ ਸਪਰੇਅ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਜਾਂ ਉੱਲੀ ਲੱਗਿਆ ਦਾਣਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਅਮਰੂਦਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੀ ਸਰਵਪੱਖੀ ਰੋਕਥਾਮ

ਅਮਰੂਦ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਿੰਨੂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਰਸਾਤੀ ਫਸਲ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫਸਲ। ਪਰ ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਉੱਤੇ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਮਰੂਦਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਫਲ, ਕੀੜਿਆਂ

ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਬੈਕਟੇਰੀਆ ਨਾਮੀ

ਮੱਖੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਾਦਾ ਮੱਖੀ ਨਰਮ ਫਲਾਂ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਹੇਠਾਂ ਅਡਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੰਡੀਆਂ ਫਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਫਲ ਦੇ ਗੁੱਦੇ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਫਲ ਧੱਸੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਹਰੇ ਮੋਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਨੁਕਸਾਨੇ ਫਲ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਕੀੜੇ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਰਾਬ ਫਲ ਗਲ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੁੰਡੀਆਂ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਪਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਰਵਪੱਖੀ ਕੀਟ ਪ੍ਰਬੰਧ :

- ★ ਬਰਸਾਤ ਰੁੱਤ ਲਈ ਲੱਗੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਨਾਨ-ਵੁਵਨ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ ਦਿਉ।
- ★ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਫਲ ਦੀ ਮੱਖੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰੰਭਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਦੀ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
- ★ ਬੂਟੇ 'ਤੇ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਉ।
- ★ ਮੱਖੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਾਲੇ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਫਲਾਂ

ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਚੁਣ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 60 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਡੂੰਘੇ ਦੱਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
 ★ ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਫਸਲ ਦੀ ਤੁੜਾਈ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਬਾਗ ਦੀ 4-6 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਕਲਟੀਵੇਟਰ ਨਾਲ ਹਲਕੀ ਵਹਾਈ ਕਰ ਦਿਉ ਤਾਂ ਜੋ ਮੱਖੀ ਦੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਕੇ

ਮਰ ਜਾਣ।
 ★ ਫਲ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ (16 ਟਰੈਪ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ) ਲਗਾਉ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲਗਾਉ।
 ★ ਬੂਟਿਆਂ ਜਾਂ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਵੀ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰਾ ਰੱਖੋ।
 ਨੋਟ : ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਫਰੂਟ ਫਲਾਈ ਟਰੈਪ ਦੀ ਕੀਮਤ 118 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਟਰੈਪ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੈਪਟਾ 80 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਸੈਪਟਾ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕੀਟ ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ, ਫਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਕਾਲਜ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਇਹ ਟਰੈਪ ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰਾਂ, ਫਾਰਮ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।
 ਰਾਜਵਿਦਰ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਸਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿਦਰ ਕੌਰ, ਫਲ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 97798-61180)

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਸਮੇਂ ਬਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਨੌਂ ਲੱਖੀ ਪੱਟੀ ਦਾ ਨਾਂ

★ ਅੰਬਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਤਾਂ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਨੇ ਲਗਾ ਲਏ ਨਾਖਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ★ ਅੱਜ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਪੱਟੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਨਾਖ

ਪੱਟੀ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਕਦੇ ਨੌਂ ਲੱਖੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਇੱਕ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਗਬਾਨ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਰਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਪੱਟੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੇ ਅੰਬਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਉਧਰੋਂ ਉੱਜੜ ਕੇ ਆਏ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ 1950 ਦੇ ਨੇੜੇ 75 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਨਾਖਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਲੱਗ ਗਏ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਨੇ ਇੰਨਾ ਸਮਰੱਥ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਪੱਟੀ ਦੇ ਬਾਗਾਂ ਦੀ ਨਾਖ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਫਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਬਾਗਬਾਨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ।

1947 ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਲਟੋਹਾ ਚੱਕ ਨੰਬਰ 28 ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਅਤੇ ਭਰੇ-ਭਰਾਏ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਧਰ ਆਏ ਸਨ। ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ ਜੋ ਹੁਣ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਗਬਾਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵੀ

ਮਿਲੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੈਂਕਾ ਵਿਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਹੋਈ, ਪਰ ਵੱਡਾ ਕੱਟ ਲੱਗਾ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਪਿਤਾ

ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਿੰਡ ਬੈਂਕਾ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਪੱਟੀ ਆ ਵੱਸੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੱਲਾ ਰੋਡ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੀਰਾ ਦੇਵੀ ਵਾਲਾ ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਬਾਗ ਖਰੀਦਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ 65 ਏਕੜ ਵਿੱਚ ਨਾਖ, ਆਲੂ ਬੁਖਾਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਫਲਾਂ ਦੀ ਬਾਗਬਾਨੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ 8 ਏਕੜ ਨਾਖ ਦਾ ਨਵਾਂ ਬਾਗ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਏਕੜ ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਨਰਸਰੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਸ

ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸੇਬ ਵਾਲੇ ਹੀ ਤੱਤ
 ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਵਿੱਚ ਸੇਬ ਵਾਲੇ ਹੀ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਵਿੱਚ ਫਾਈਬਰ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ, ਕਾਰਬੋਹਾਈਡ੍ਰੇਟਸ, ਪੋਟਾਸ਼ੀਅਮ, ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ, ਲੋਹਾ, ਫਾਸਫੋਰਸ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚਲੇ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵੱਡੀ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਗੈਸ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਤੱਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਤੋਂ ਬਾਗ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਬੂਟਾ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਸਮਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਫਸਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 10 ਤੋਂ 12 ਲੱਖ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵੀ ਇਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਗਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁੱਟਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਸ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪੌਦੇ ਆਪਣੇ ਬਾਗ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ਪਤੀ

ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਘੱਟ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੇਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਕੋਲਕਾਤਾ, ਦਿੱਲੀ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ, ਬੈਂਗਲੁਰੂ, ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫਸਲ ਦਾ ਮੰਡੀਕਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ, ਕੋਲਕਾਤਾ, ਜੈਪੁਰ, ਆਗਰਾ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਤੱਕ ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਭੇਜਦੇ ਹਨ।

2002 ਤੋਂ 2005 ਤੱਕ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਸਬਸਿਡੀ
 ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 2005 ਤੱਕ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸਰਕਾਰ ਫੜੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਇਸ ਧੰਦੇ ਨੂੰ ਜੀਵਤ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੱਟੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਈ ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਫੁਡ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਿੰਗ ਪਲਾਟ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇਗਾ।

ਮਿਰਜ਼ੇ ਕੋਲ ਕਰੰਸੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਸੀ ਲਾਇਸੈਂਸ
 ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨਾਮਕ ਬਾਗਬਾਨ ਦਾ ਬਾਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਰਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰੰਸੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਤੱਕ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੇ ਬਾਗ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੋਘਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੀ ਇਸ ਚੜ੍ਹਤ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੌਂ ਲੱਖੀ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਮਿਰਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਰਜ਼ੇ ਦਾ ਇਹ ਬਾਗ 25 ਏਕੜ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਅੰਬਾਂ ਦਾ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੂਟਾ ਵੀ ਸੀ, ਪਰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਗਬਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਲਾਭ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਰੀਬ 75 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਨਾਸ਼ਪਤੀ ਦੇ ਬਾਗ ਲੱਗਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੱਟੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨਾਖਾਂ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਛੋਟੇਪੁਰ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ ਡਾ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ।

ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਫਾਲ ਆਰਮੀ ਵਰਮ ਨਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ

ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮੱਕੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਫਸਲ ਦਾ ਰੱਖਣ ਧਿਆਨ : ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫਸਰ

ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੱਟ ਰਹੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਝੋਨੇ ਹੇਠੋਂ ਰਕਬਾ ਕੱਢ ਕੇ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤਹਿਤ 2 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿੱਚ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਡਾ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਅਪੀਨ ਆਉਦੇ ਪਿੰਡ ਅਵਾਣ, ਦੁਲਾਨਗਲ ਅਤੇ ਸਹਾਰੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਕੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਕੇ ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨੀਵਾਂ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ 2 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਫਾਲ ਆਰਮੀ ਵਰਮ ਨਾਮਕ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਥਾਮ ਤਕਨੀਕਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੱਕੀ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੀ ਸੁੰਡੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰੇ ਵੱਲ ਚਾਰ ਵਰਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਾਈ ਅੱਖਰ ਦੇ ਉਲਟੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਮਲੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਪੱਤੇ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਨੂੰ ਖੁਰਚ ਕੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਲੰਮੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਸੁੰਡੀਆਂ ਪੱਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬੇਤਰਤੀਬੇ, ਗੋਲ ਜਾਂ ਅੰਡਾਕਾਰ ਮੋਰੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮਲੇ ਵਾਲੀ ਗੋਭ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀਆਂ ਵਿੱਠਾਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਮੱਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਉੱਪਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਗਾਂਹ ਫੈਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ 40 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕਲੋਰੋਟਰਾਨਿਲੀਪਰੋਲ ਜਾਂ 18.5 ਈ. ਸੀ. ਜਾਂ 50 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਸਪਾਇਨਿਟੋਰਮ 11.7 ਐਸ. ਸੀ. ਜਾਂ 40 ਗ੍ਰਾਮ ਐਮਾਮੈਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ ਪ੍ਰਤੀ

ਲੀਟਰ 120 ਤੋਂ 200 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿੱਚ ਛਿੜਕਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪੰਪ ਦੀ ਗੋਲ ਨੋਜ਼ਲ ਮੱਕੀ ਦੀ ਗੋਭ ਵੱਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਕੀੜੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਧੌੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਫਸਲ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 4 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਕਲੋਰੋਟਰਾਨਿਲੀਪਰੋਲ ਜਾਂ 5 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਸਪਾਇਨਿਟੋਰਮ ਜਾਂ 4 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਐਮਾਮੈਕਟਿਨ ਬੈਜੋਏਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਚੁਟਕੀ ਭਰ ਮਿਸ਼ਰਣ ਪ੍ਰਤੀ ਗੋਭ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਰੋਕਥਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਸਵੇਰੇ ਜਾਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਰਾਜੀਵ ਖੋਖਰ, ਸਹਾਇਕ ਮੰਡੀਕਰਨ ਅਫਸਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੱਕੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਡਾ. ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ ਅਫਸਰ, ਅਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਸਥਾਰ ਅਫਸਰ, ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪ-ਨਿਰੀਖਕ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ।

ਮਿਰਚਾਂ ਨੂੰ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੇ ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਗਾਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਚਾਓ

ਕਿਸਾਨ ਵੀਰੋ ਬਰਸਾਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੌਸਮ ਦੌਰਾਨ ਮਿਰਚਾਂ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦੇ ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਗਾਲ੍ਹੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਰੋਗ ਇੱਕ ਉੱਲ੍ਹੀ ਕਰਕੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਹਮਲਾ ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਰੋਗ ਹਰੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਫਸਲ ਦਾ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮਿਰਚਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੌਰਾਨ ਗਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ : ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਈਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਦੀਆਂ ਫਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਸੁੱਕਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉੱਲ੍ਹੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਟਿਮਕਣੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਡੱਕਾ ਰੋਗ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮਿਰਚਾਂ 'ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਧੱਸੇ ਹੋਏ ਗੋਲ ਤੋਂ ਲੰਬੂਤਰੇ ਧੱਬੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮਿਰਚਾਂ ਘਸਮੈਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਸਮੈਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਧੱਬਿਆਂ 'ਤੇ ਉੱਲ੍ਹੀ ਦੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਟਿਮਕਣੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਤੁੜਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਰੋਕਥਾਮ : ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਲ੍ਹਾ ਮੌਸਮ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਵੱਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮਿਰਚਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਫਸਲ 'ਤੇ 250 ਮਿਲੀਲੀਟਰ ਫੋਲੀਕਰ ਜਾਂ 750 ਗ੍ਰਾਮ ਇੰਡੋਫਿਲ ਐਮ-45 ਜਾਂ ਬਲਾਈਟੋਕਸ ਨੂੰ 250 ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕੇ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਕਫੇ 'ਤੇ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰੋ । ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਹ ਛਿੜਕਾਅ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਓ ।

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਿਤੂ ਰਾਜ, ਪੌਦਾ ਰੋਗ ਵਿਭਾਗ, ਪੀ. ਏ. ਯੂ., ਲੁਧਿਆਣਾ (ਮੋ. 70095-73527)

ਮਾਡਲ ਬੱਕਰਾ !

ਸੈਨੇਗਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੌਰਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਬੱਕਰੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲਕ ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਫਰ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਵਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ

100/-* ਰੁਪਏ

ਸਿਰਫ

ਖੇਤੀ ਦੁਨੀਆਂ

ਵੱਲੋਂ

ਕਿਸਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਡੀਲਰ/ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਟਰਾਂ ਲਈ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦੇ

ਚੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੂਟ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ **300/-** ਰੁਪਏ

ਦੋ ਸਾਲ ਲਈ **500/-** ਰੁਪਏ

ਇੱਕ/ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਸੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਸਰਵਿਸ ਮੁਫਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਕੀਮ 30 ਸਤੰਬਰ, 2025 ਤੱਕ ਹੈ।

KHETI DUNIYAN
TID - 62763351

ਚੰਦੇ ਭਰਨ ਲਈ QR ਕੋਡ ਸਕੈਨ ਕਰੋ।